

MIKKELIN HIIPPAKUNNAN SYNODAALIKOKOUS

27.– 28.9.2016

Kokouspaikka Martti Talvela –sali, Mikkelin konsertti- ja kongressitalo Mikaeli, Sointukatu 1, ellei toisin mainita.

TIISTAI 27.9.

10.00 Viikkomessu tuomiokirkossa

Liturgina ja saarnaajana tuomiorovasti Juha Palm, avustajina tuomiokirkkoseurakunnan papisto.

Messun jälkeen siirryttiin Mikaeliin, jossa piispa Seppo Häkkinen kätteli osallistujat välitasanteella. Synodaalikokouksen osallistujalista liitteenä.

11.45 Kokouksen avaus, järjestäytyminen ja piispan avausanat

Kokous aloitettiin virrellä 170:1,4

Seppo Häkkinen: Avaan kirkkojärjestyksen 18 luvun 9 pykälän mukaisen Mikkelin hiippakunnan synodaalikokouksen. Lämpimästi tervetuloa hiippakunnan papit ja lehtorit yhteiseen kokoukseen. Erityisesti haluan toivottaa tervetulleeksi ystävyshiippakuntamme Unkarin luterilaisen kirkon Läntisen hiippakunnan piispan Janós Szemerein ja pastori Csaba Baranyayn.

Seuraavana oli vuorossa kokouksen järjestäytyminen.

Synodaalikokouksen sihteeriksi piispa oli kutsunut tuomiokapitulin notaarin Leena Silvonen-Jokisen. Kokouksesta laaditaan pöytäkirja, johon merkitään myös keskustelupuheenvuorojen keskeinen sisältö. Kokouksen jälkeen pöytäkirja on nähtävissä tuomiokapitulin nettisivuilla. Erikseen painettua pöytäkirjaa ei enää tehdä. Käytäntö on tässä sama kuin edellisessä synodaalikokouksessa.

Kokousta on ollut valmistelemassa valmistusvaliokunta, joka esittää, että kokouksen sujuvuuden kannalta on tarkoituksenmukaista valita kokoukselle emäntä ja isäntä, jotka paikkakuntalaisina osaavat auttaa ja opastaa monissa käytännön asioissa. Valmistusvaliokunta esittää emännäksi Tiina-Mari Mällistä ja isännäksi Petteri Kilpeläistä tuomiokirkkoseurakunnasta. Heidät valittiin tehtävään. Lisäksi piispa totesi, että hiippakuntasihteeriksi Merja Vuorikari on kantanut tuomiokapitulin puolesta suurimman valmisteluvastuun ja siten myös hänen puoleensa voi kääntyä kokoukseen liittyvissä kysymyksissä. Synodaalikokous etenee ennalta ilmoitetun ohjelman mukaisesti. Osallistujia pyydettiin olemaan ajoissa paikalla, jotta kokous pysyy aikataulussa.

Piispa Seppo Häkkinen:

Avaussanat Mikkelin hiippakunnan synodaalikokouksessa 27.9.2016 Mikkelissä

Kirkko kuilun partaalla ...

Viime syksynä ottamani kuva Lappeen kirkosta herättää kysymyksen, onko kirkkomme kuilun partaalla. Olemmeko kirkkona vaarassa romahtaa?

Kysymys on aiheellinen, jos tarkastelee niitä muutoksia, joita Mikkelin hiippakunnassa – kuten koko Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa – on edellisen synodaalikokouksen jälkeen tapahtunut. Moni asia on toisin kuin kuusi vuotta sitten 2010.

Kuudessa vuodessa on hiippakuntamme seurakuntien lukumäärä vähentynyt 50:stä 38:aan, seurakuntatalouksien määrä 37:stä 29:ään. Ensi vuoden alusta seurakuntia on Mikkelin hiippakunnassa 36. Koko 2000-luku on ollut hyvin voimakasta seurakuntarakenteiden muutoksen aikaa.

Mikkelin hiippakunta on pienin suomenkielinen hiippakunta. Hiippakunnan väkiluku on tämän vuoden alussa 371 387 henkilöä, se on kuudessa vuodessa pienentynyt yli 44 000 henkilöä (44 387), tuomiokirkkoseurakunnan jäsenmäärän verran. Kirkkoon kuuluvien osuus koko väestöstä on laskenut sitten viime synodaalokokouksen viisi prosenttiyksikköä, kirkkoon kuuluu väestöstä 77,4 %. Hiippakunnassamme elää nykyisin yli 100 000 luterilaiseen kirkkoon kuulumatonta henkilöä (108 456), heistä valtaosa ei kuulu mihinkään uskontokuntaan. Kastettujen osuus syntyneistä lapsista on laskenut seitsemän prosenttiyksikköä. Tämä on erityisen huolestuttava kehitys, vaikka kastettujen osuus Mikkelin hiippakunnassa (76,6 %) onkin korkeampi kuin koko kirkossa (69,8 %).

Hiippakuntamme tilannetta kuvaavat hyvin viime vuoden tilastot, joissa verrataan suomenkielisiä hiippakuntia keskenään. Kastettujen ja kuolleiden erotus oli Mikkelin hiippakunnassa suurin. Kuolleita oli 2 575 enemmän kuin kastettuja, tismalleen Lemminkäisen seurakunnan jäsenmäärän verran. Tämä kertoo seurakuntiemme ikärakenteesta. Suomen 35 ikääntyneimmistä kunnasta (mittarina yli 65-vuotiaiden osuus kunnan asukkaista) Mikkelin hiippakunnan alueella on 14 kuntaa. Myös seurakuntaan muuttaneiden ja seurakunnasta muuttaneiden erotus oli Mikkelin hiippakunnassa suurin, vähennystä tuli 1 174 jäsenen verran, lähes Pertunmaan kappeliseurakunnan jäsenmäärä. Sen sijaan kirkkoon liittyneiden ja kirkosta eronneiden välinen erotus on hiippakunnassamme pienin, tosin jäsentappiota tuli tätäkin kautta 2 481 henkilöä, Hartolan seurakunnan jäsenmäärän verran.

Jumalanpalveluksiin osallistui kuusi vuotta sitten hiippakunnassamme yli 600 000 ihmistä vuodessa (604 953), viime vuonna vajaat 520 000 osallistujaa (517 069). Kirkossakävijöiden määrä vuositasolla on laskenut liki 90 000 henkilöllä (87 885). Lasku on Mikkelin hiippakunnassa suurempi kuin koko maassa. Kirkollisiin toimituksiin osallistuneiden määrä puolestaan on vähentynyt lähes 63 000 henkilöä (62 819).

Työntekijöitä hiippakunnassamme oli kuusi vuotta sitten 2421, viime vuoden lopussa 2 146, vähennystä on 265 työntekijän verran (vuosityövoimaksi muutettuna vähennys 273). Suurten ikäluokkien siirtyminen eläkkeelle on näkynyt myös hiippakuntamme papistossa. Jatkovasti on ollut joku kirkkoherranvirantäyttö vireillä. Vakinaisiin virkoihin ei ole ollut runsaasti hakijoita, pikemminkin päinvastoin. Sen sijaan seurakuntapastorien virkoihin ja sijaisuuksiin olisi pappeja ja teologian maistereita tarjolla hyvin runsaasti. Enimmillään virkaan ilmoittautuneita on ollut yli 40.

Mikkelin hiippakunta oli pitkään kirkon virkaan opiskelevien lähtöhiippakunta. Täältä lähdettiin aktiivisesti opiskelemaan kirkon töihin. Nyt tilanne on muuttunut. Vuoden 2015 Ammatillisen koulutuksen raportin mukaan suomenkielisistä hiippakunnista Mikkelistä lähti opiskelemaan kirkon tehtäviin kouluttaviin oppilaitoksiin huomattavasti vähemmän kuin muista. Hiippakunnassamme on myös selvästi muita vähemmän seurakuntaharjoittelun tai työssäoppimisjakson suorittajia.

Jäsenmäärän lasku on luonnollisesti vaikuttanut myös seurakuntien talouteen, joka on kiristynyt ja vaikuttaa seurakuntien toimintaedellytyksiin. Kun tulot eivät riitä menojen kattamiseen, ovat useat seurakunnat reagoineet talouden kiristymiseen vähentämällä työvoimaa, kuten edellä kuvattiin. Jokaisen vapautuvan viran ja toimen kohdalla harkitaan tarkoin, voidaanko sitä enää täyttää. Monessa

pienessä seurakunnassa ei kuitenkaan ole enää varaa vähentää henkilöstöä, jos seurakunnalle kuuluvat tehtävät aiotaan hoitaa. Seurakunnat ovat myös aktiivisesti pyrkineet vähentämään kiinteistöjensä määrää. Tämä on merkinnyt kipeitäkin päätöksiä pappilan, leirikeskukseen tai seurakuntatalon myymisestä.

Muutosten kuvausta voisi jatkaa loputtomiin monilla muilla toiminnan ja talouden tunnusluvuilla. Hiippakuntamme muutos kytkeytyy luonnollisesti monella tavalla ympäröivään yhteiskuntaan. Emme kirkkona elä tyhjiössä, vaan osana suomalaista yhteiskuntaa. Tässä yhteydessä edellä olevat lyhyet maininnat riittävät havahduttamaan siihen todellisuuteen, jonka keskellä elämme. Olemmeko siis kirkkona kuilun partaalla?

... vai uusien mahdollisuuksien edessä?

Lappeen kirkosta ottamani kuvan toi tulkita myös toisin. Se ei kuvaakaan kirkkoa romahtamaisillaan syvään kuoppaan, vaan uuden rakentamista. Mikään aikakausi ei ole kirkolle sen parempi tai huonompi kuin toinen. Jokainen muutos sulkee joitakin ovia, mutta vastaavasti avaa joitakin uusia mahdollisuuksia. Nämä uudet mahdollisuudet meidän on havaittava ja käytettävä hyväksi.

Mikkelin hiippakunnan muutokset eivät ole vain meidän kohtaamiemme kehityskulkuja. Kirkon tutkimuskeskuksen johtaja Hanna Salomäki on todennut, että kaikki hiippakunnat ovat muutoksen kourissa. Hiippakuntien väliset erot ovat 2000-luvulla kasvaneet, mutta maallistumiskehitys ja uskonnollisuuden muutos näkyy koko maassa. ”Jokaisessa hiippakunnassa tulee siis ottaa vakavasti meneillään oleva kehitys kirkollisen sitoutumisen heikkenemisestä, vaikka omalla paikkakunnalla tätä ei vielä olisikaan suoraan nähtävissä.”¹

Samat kysymykset ovat olleet esillä, kun on pohdittu koko kirkkomme tulevaisuutta. Uusin kirkkomme toimintalinjaus Kohtaamisen kirkko² korostaa toimintaympäristön muutoksessa katsomusten kirjon laajenemista, muuttoliikkeen (sekä maahanmuutto että maassamuutto) merkitystä, informaatioteknologian ja median kehitystä sekä väestörakenteen muuttumista.

Kirkkomme järjestyksessään toinen tulevaisuusselonteko Kirkkona monikulttuurisessa yhteiskunnassa³ selvittää, mitä monikulttuurinen ja moniarvoinen toimintaympäristö merkitsee kirkolle ja sen missiolle. Miten kirkko elää yhteiskunnassa, joka maallistuu monin tavoin? Millainen on yhteisöllinen, vieraanvarainen, kutsuva ja ulospäinsuuntautunut kirkko, joka laskeviin käyriin tuijottamisen sijasta ryhtyy näkemään ympärillään yhä enemmän mahdollisuuksia ja toimimaan konkreettisesti niiden suuntaisesti?

Tulevaisuusselonteko esittää neljä askelta kirkon uudistumiseen.

Ensinnä sitoutuminen Kristukseen on uudistumisen ytimessä. Kirkko on olemassa, jotta ihmisissä syntyisi usko Jumalaan ja rakkaus lähimmäiseen. Jäsenten elämä kristittyinä on viime kädessä kirkon elämän ja toiminnan edellytys. Kasvatus ja ihmisten tavoittaminen ovat avaintekijöitä tulevaisuuden

¹ Hanna Salomäki, Kirkkoon sitoutumisen alueelliset erot. – Maarit Hytönen – Kimmo Ketola – Veli-Matti Salminen – Hanna Salomäki: Leikkauspintoja kirkon jäsenyyteen. Kirkon tutkimuskeskuksen verkkojulkaisuja 35. Sivut 32-34.

² Kohtaamisen kirkko. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon toiminnan suunta vuoteen 2020. Suomen ev.-lut. kirkon julkaisuja 7. Helsinki 2014. Sivut 6-7.

³ Kirkkona monikulttuurisessa yhteiskunnassa. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon tulevaisuusselonteko. Suomen ev.-lut. kirkon julkaisuja 16. Helsinki 2014. Sivut 4, 40-45.

kannalta. Uudistuminen edellyttää suuntautumista ulospäin. Kristityt on lähetetty välittämään rohkeasti evankeliumia sinne, missä sitä ei vielä tai ei enää tunneta, sanoin ja teoin. Diakonia ja lähetys ovat uudistuvan kirkon vahvuuksia. Meidän tulee oppia kohtaamaan paremmin ne, joille kirkko on vieras ja etäinen. Siksi erilaisuus ja yhteys ovat välttämättömiä kirkossa. Kirkon sisäisen ykseyden ja yhteyden rakentaminen ei kuulu vain piispoille, vaan se on jokaisen kristityn tehtävä.

Toiseksi seurakuntalaisen työ on kirkon työtä. Uudistuvassa kirkossa vapaaehtoisten asemaa tulee vahvistaa. Vapaaehtoisuus ei tosin ole paras mahdollinen sana kuvaamaan kristityn elämää kutsumuksensa mukaan. Vapaaehtoisuus ei ole erillinen toimintamuoto, vaan tapa elää todeksi kristillistä uskoa ja kasteeseen perustuvaa yhteistä pappeutta. Koko kirkossa tarvitaan vapaaehtoistyötä tukevaa asennetta muutokseen ja työkultuurin kehittämiseen. Tulevaisuuden kirkossa yksi keskeisimpiä palkattujen työntekijöiden haasteita on, miten he onnistuvat antamaan vapaaehtoisille tilaa, näkemään heidät työkumppaneina ja vahvistamaan heidän osallisuuttaan seurakunnan elämässä ja toiminnassa. Tämä merkitsee seurakunnan jäsenyyden, seurakuntalaisuuden, uudelleen ymmärtämistä.

Kolmanneksi on kyse hengellisestä kotoutumisesta. Se tarkoittaa hengellisen kodin tai yhteisön löytämisen prosessia, joka koskee sekä maahanmuuttajia että niitä kantasuomalaisia, jotka ovat vieraantuneet kirkosta. Onnistuminen hengellisessä kotoutumisessa on yksi kirkon tulevaisuuden kohtalon kysymyksiä. Ihmisistä kiinnostuneeseen, vieraanvaraiseen, avoimeen, etsivään ja kutsuvaan seurakuntaan on hyvä kotoutua. Se ei lyö leimoja, vaan tarjoaa hengellisen kodin kristityille maahanmuuttajille ja auttaa myös muiden uskontojen ja katsomusten edustajia. Se tukee myös kirkon uskosta vieraantuneiden kantasuomalaisten hengellistä elämää ja etsintää. Hengellistä kotoutumista tukeva seurakunta tarjoaa ihmisille yhteyden kirkon hengelliseen ytimeen.

Neljänneksi rakenteiden on kevennyttävä ja tuettava perustehtävää. Sodan jälkeen kirkon hallinto on kasvanut muun julkisen hallinnon tavoin. Samalla seurakuntalaiset ovat passivoituneet. Etäisyyden ja hitauden tunnetta luovista rakenteista tulee päästä kohti sellaisia rakenteita jotka tukevat jokaisen jäsenen osallisuutta ja kirkon tehtävän toteutumista paikallistasolla. Seurakunnat ja hiippakunnat ovat kirkon perustasot, tulevaisuudessa rakenteita tulee kehittää tukemaan entistä selvemmin näitä tasoja. Tämän takia toiminnallisia päällekkäisyyksiä tulee purkaa. Kirkon tulevaisuuskomitea jättää mietintönsä marraskuussa kokoontuvalle kirkolliskokoukselle.

Pappien vastuu kirkon tulevaisuudesta

Papeilla on suuri vastuu kirkkomme tulevaisuudesta. Miten me pappeina elämme ja toimimme aiemmin hahmottamani muutoksen ja edellä kuvaamieni uudistumisaskelten keskellä?

Ensinnä meidän on tunnistettava tosiasiat, mutta samalla on varottava jäämästä laskevien käyrien ansaan ja kasvavan kirkkokritiikin pelottamiksi. Meillä ei ole syytä tappiomielialaan, sillä seurakunnillamme on edelleen hyvät mahdollisuudet toteuttaa tehtävänsä.

Viime joulukuussa kuollut hiippakuntamme entinen piispa Kalevi Toiviainen kirjoitti Teologisessa Aikakauskirjassa vuonna 1973 ajan haasteista ja kirkon julistuksesta⁴.

⁴ Kalevi Toiviainen, Ajan haasteet ja kirkon julistus. – Teologinen Aikakauskirja 1973, sivut 269-277.

”Murrostilanne on kirkon työntekijöille vaikeaa aikaa. Olemme usein hämmentyneitä, kun erilaiset katsomukset törmäävät toisiaan vastaan. Kirkkoon kohdistuvan arvostelun ristitulessa meillä on kiusaus loukkaantua itsemme ja kirkkomme puolesta. Erityisesti nyt tarvitsemme työssämme lujaa motivaatiota, sillä turhautuminen on monestakin syystä lähellä. Masennukseen ei kuitenkaan ole aihetta, sillä emme ole vastuussa siitä, mitä isät ovat tehneet. Toisaalta meidän ei tarvitse myöskään ajatella, että vasta meidän mukanamme on saapunut evankeliumin aamunkoitto.”

”Kun kirkon toivotaan uudistuvan, on aina kysyttävä, mihin suuntaan sen tahdotaan tapahtuvan. Ajan haasteet ovat yksi suunta. Mutta silloin on mahdollista, että kirkon julistus samaistuu vallalla olevaan ideologiaan, joka eilen saattoi olla rakenteita säilyttävää, tänään niitä kaatavaa. Todistus Jeesuksesta Kristuksesta ei silloin säily todella poikkeavan ajattelun ja toiminnan todistuksena. Kirkko koettaa hengästyneenä ’seurata aikaa’ huomatakseen aina jääneensä junasta.”

Toiviaisen ajatukset ovat edelleen hyvin ajankohtaisia. Kirkon työssä tarvitaan motivaatiota ja rohkeutta. Ajan haasteet eivät kuitenkaan riitä kirkon uudistumisen suunnaksi. Voisiko oikea suunta löytyä reformaatiosta?

Toiseksi pappena meidän on oltava uskollisia reformaation perinteelle. Kristillinen kirkko on parituhatta vuotta vanha. Suomessa kristinusko on vaikuttanut yli 850 vuotta. Reformaation jälkeen luterilainen kirkko on toiminut maassamme pian viisisataa vuotta. Näin vanhaan yhteisöön tarttuu monenlaista aikansa elänyttä. Toisinaan tarvitaan vanhasta luopumista ja kokonaan uutta.

Käsite ”reformaatio” tulee latinan kielen sanoista ”re” eli uudelleen ja ”forma” eli muoto. Kyseessä on siis sananmukaisesti ”uudelleen” tai ”takaisin” ”muotoon palauttaminen”. Sitä lähellä on sana ”renovatio” eli uudistuminen, mutta kyseessä on silti hieman eri asia. Reformaatio voi merkitä uudistumista, mutta oikeastaan se on takaisin ytimeen palaamista. Ollaksemme uskollisia reformaation perinteelle kirkon uudistuminen merkitsee pyrkimystä entistä syvemmälle siinä, mitä kirkko on ja mitä kirkolla on. Uudistaminen on etsiytymistä yhä enemmän ytimeen siinä, mikä meillä on jo annettu.

Koko kirkkohistoria on täynnä erilaisia reformeja, uudistusvirtauksia ja protestiliikkeitä. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon lähihistoriaa sävyttävät monet suuret uudistushankkeet alkaen raamatunkäännöksestä, jumalanpalveluksesta, virsikirjan lisävihkosta ja päätyen kirjanpitojärjestelmien ja hallinnon uudistuksiin, Kipaan ja Kirjuriin. Olemme uudistaneet kirkkoa hengästyksiin saakka.

Kirkon uudistumisen perimmäinen pyrkimys on saattaa kirkko olemustaan vastaavaan hahmoon: ”Kirkko olkoon kirkko”, kuten Oxfordin Life and Work -konferenssissa 1937 todettiin. Reformaatio ei ole uuden kirkon luomista, vaan oikean kirkon jälleen löytämistä. Sellaista uudistamista kirkkomme tarvitsee. Siksi reformaatio on jokaisen ajan tehtävä ja pappien on kannettava siitä vastuu.

Kolmanneksi pappena meidän on luotettava Jumalaan, hänen mahdollisuuksiinsa ja voimaansa.

Kesäkuussa vierailin Laatokan Valamossa. Isäntänämme toiminut munkkidiakoni Varfolomi kertoi, että ”tehtävämme on rukoilla kaikkien ihmisten puolesta”. Yksinkertainen ja selkeä tehtäväkuvaus jäi askarruttamaan minua, toisesta maasta ja kirkosta tulevaa piispaa.

Valamossa ja monissa muissa luostareissa eri puolilla maailmaa rukoillaan jatkuvasti kaikkien ihmisten puolesta. Se on luostarin asukkaiden elämäntehtävä. Säännöllinen rukouselämä rytmittää päivää, viikkoa ja vuodenkiertoa. Minua rohkaisee tieto rukoilevista kristityistä kaikkialla maailmassa. Jatkuva ja kaikkialta nouseva rukous ympäröi meitä. Raskaiden taakkojen kantaja saattaa tietää, että häntä muistetaan rukouksessa. Toinen ei vaikeuksiensa keskellä edes tiedä, että juuri hänen puolestaan joku rukoilee. Rukous on salaista, mutta se ei jää vaille vaikutusta. Rukous kertoo luottamuksesta Jumalaan.

”Tehtävämme on rukoilla kaikkien ihmisten puolesta”. Rukouksessa on papin työn ydin ja kirkon uudistuksen perusta. Se ei ole ihmistekoista suoritusta. Rukouksessa ihminen avautuu Pyhän Hengen johdatettavaksi. Silloin hän huomaa, ettei hänen oma elämänsä ja uskonsa ole hänen omien voimiensa ja viisautensa varassa. Rukouksessa pappi ymmärtää, ettei kirkon elämä ja tulevaisuus ole hänen varassaan, vaan Jumalan käsissä. Ehkä juuri siksi vanhastaan kirkkoloissa säädettiin, että pappeinkokouksen jokainen päivä alkoi jumalanpalveluksen jälkeen virrellä *Veni Sancte Spiritus*:

Veni Sancte Spiritus. Reple tuorum corda fidelium; et tui amoris in eis ignem accende: qui per diversitatem linguarum cunctarum gentes in unitate fidei congregasti. Alleluja, Alleluja.

Tule Pyhä Henki. Täytä sinun uskollistesi sydämet, ja sytytä rakkautesi tuli meihin, Sinä, joka monilla kielillä kokosit kansat pyhän uskon yhteyteen kaikessa maailmassa. Jumalan olkoon kiitos iankaikkisesti. Halleluja. Amen.

Piispan avauspuheen diat *liitteenä*.

Puheen jälkeen veisattiin ruokavirsi 208:5

12.15 Lounas

13.15 Virsi 267:1-3

Seppo Häkkinen: Siirrymme nyt käsittelemään teille kesällä lähetettyä synodaalikirjaa ”Armon horisontit, huomisen luterilaisuus”. Kuulemme aluksi pastori Leena Paintolan ja teologian tohtori Juha Tanskan puheenvuorot, jonka jälkeen on keskustelun vuoro.

Synodaalikirjan ”Armon horisontit. Huomisen luterilaisuus” käsittely

Pastori Leena Paintola:

Herra piispa, hyvät kollegat. Aion seuraavan noin viidentoista minuutin aikana puhua teille luterilaisen kirkon ja suomalaisen yhteiskunnan hyvin samanlaisista ongelmista. Ongelmien osasyynä on luterilainen ihmiskäsitys ja ne liittyvät asiakkuusajatteluun. Lopuksi aion puhua myös siitä mitä miun mielestä tarvitsisi tehdä.

Ihan aluksi kerron teille itsestäni jotain, joka liittyy jollain lailla näihin kahteen aiheeseen. Olen lama-ajan ja yrittäjäperheen lapsi. Olin hyvin utelias ja pohdiskeleva ja lapsi seurasin tarkkaan mitä ympärilläni tapahtuu. Näin kuinka lama-aika runteli jotkut ihmiset ja perheet, näin myös sen miten jotkut selvisivät uskomattomista tilanteista. Näin myös miten yhteiskunta kohteli ihmisiä eri lailla,

toinen sai tukea yhteiskunnalta, toisen kohtalo oli olla velkavankeudessa verovelkojen vuoksi. Sen kaiken keskellä minussa heräsi valtava mielenkiinto yhteiskunnallisiin asioihin: miksi systeemi on tällainen, kuka vastaa ja kenen kuuluu vastata, mikä on yksilön moraalinen vastuu jne. Toinen mieltäni askarruttava aihe oli Jumala. Muistan, kuinka iltarukouksessa kysyin Jumalalta, että miksi en voi kuulla ääntäsi niin kuin esimerkiksi Maria kuuli. Halusin kovasti yhteyttä Jumalaan.

Perheelläni ei ollut läheistä suhdetta paikallisseurakuntaan. Sen mitä olin yhteydessä paikallisseurakuntaan, ei vastannut minun kaipuuseeni millään lailla. Rippikoulussa muistan tyrmistykseni, kun mietin, että miten voi olla mitään näin tylsää laitosta kuin tämä luterilainen kirkko.

Tässä siis taustatarina ja nyt menen kohtaan itse asiaan. Hyvinvointiyhteiskunta ja miten luterilainen aatemaailma on vaikuttanut siihen. Luterilaiseen ihmiskäsitykseen liittyy ajatus ihmisen olemuksesta perimmältään sekä hyvänä Jumalan kuvana että pahana tai toisin sanoen syntisenä. Tämä on näkynyt esimerkiksi pohjoismaisen hyvinvointivaltion ideologian taustalla. Ihmisen hyvyyteen tai sosiaalisen vastuun tunteeseen ei voi luottaa vaan täytyy luoda järjestelmä, jonka kautta hyväntekeväisyyteen ikään kuin pakotetaan. Eli veroja maksamalla ihminen tekee hyviä tekoja ikään kuin tietämättään.

Näin ollen vastuunkantaja, eli veronmaksaja ei saa tyydytyksen tunnetta siitä, että on auttanut toista ihmistä. Yhtäältä avuntarvitsijan ei tarvitse menettää kasvojaan tai kokea olevansa muiden ihmisten hyväntekeväisyyden varassa vaan hän saa huolenpitoa puhtaasti sen perusteella, että hän on ihminen ja arvokas sinällään. Tämän taustalla on myös teologisia perusteita: auttajan ja autettavan välille ei haluta luoda asetelmaa, jossa toinen joutuu kerjäämään ja toinen saa tilaisuuden tehdä hyvää. Kun luterilaisessa etiikassa tuo asetelma nähdään vältettävänä, katolilaisessa etiikassa puolestaan nimenomaan tuo yhteys nähdään tärkeänä ja arvokkaana. Kerjäläisellä on arvokas tehtävä, kun hän antaa toiselle ihmiselle mahdollisuuden auttaa.

Hyvinvointivaltion kulta-aika on kuitenkin ollut hyvin lyhyt. Passiivisen hyväntekeväisyyden malli on johtanut myös monenlaisiin ongelmiin, kaunis ajatus ei toimikaan. Kun vastuunkantaminen tyypistyy veronmaksamiseen, yhteiskunta segmentoituu ja kansan kohtalonyhteys hämärtyy ja ajan myötä myös veronmaksuhalukkuus heikentyy. Myös avunsaajan omanarvon tunne paradoksaalisesti kärsiikin siitä, että hän saa sosiaaliturvaa ”vain ihmisyytensä” perusteella. Tällöin ihmisen tarve tuntea arvokkuutta myös oman tekemisensä kautta jää täyttymättä. Yhtäältä yhteiskunnassa syyllistetään toimettomuudesta. Hyvä tarkoitus turvata heikoimpien asema on kääntynyt monelta

osin vastakohtakseen: ihmiset eivät tunne yhteyttä toisiinsa, rikas pelkää, että häneltä varastetaan ja köyhä tuntee katkeruutta, kun ei ole löytänyt omaa paikkaansa.

Suomalaisessa yhteiskunnassa kirkko ihmisten mielissä rinnastuu usein kuntaan. Seurakunta ymmärretään kirkollisten palveluiden tuottajana, ja tällöin seurakuntalaisen rooli typistyy passiiviseen hyvän tekijän rooliin (veronmaksajaksi) ja yhtäältä palveluiden vastaanottajaksi eli asiakkaaksi.

Yhteisvastuuseen perustuvat yhteisöt eivät kuitenkaan toimi asiakkuus-periaatteella. Eli kun ihmistä tulee seurakunnan tai kunnan asiakkaita, he eivät koe tarkoituksen mukaisena maksaa palveluista, joita he eivät itse tarvitse. Näin sitten moni kirkosta vieraantunut eroaa, koska ei koe tarvitsevansa kirkon palveluita. Hänellä ei siis ole muuta kuin asiakkuusidentiteetti, hän ei koe kirkon jäsenyyttä hengellisesti merkittävänä. Kunnasta tai valtiosta ei puolestaan voi erota, mutta voi tehdä muita valintoja, esimerkiksi äänestää niin, että palvelut huonontuvat tai ryhtymällä esimerkiksi leppoistamaan. Toki leppoistamisen taustalla on myös muita arvoja ja tavoitteita muun muassa työssäjaksaminen, luonnon suojeleminen, oman elämän mielekkyyden säilyttäminen jne. Näistä hyvistä arvoista huolimatta leppoistamisen ihannoiti kertoo yhteiskunnan arvopohjan murenemisestä. Tämän arvopohjan mureneminen ei kuitenkaan johdu niinkään yksilöiden moraalittomuudesta vaan ainakin suurelta osin globalisaation aiheuttamista ongelmista. Poliittinen valta on nimittäin karannut päättäjiltämme yhä enemmän epädemokraattisille markkinavoimille. Näin ollen tavan tallaajan näkökulmasta on vähintäänkin ymmärrettävää, että ahkerointi kasvottomien markkinavoimien hyväksi tuntuu järjettömältä. Pelastautukoon siis ken voi.

Kuitenkin jos kehitys jatkuu näin ja hyvinvointivaltiomme murenee, menetämme jotain hengellisesti hyvin arvokasta. Luterilaisen opetuksen mukaan vanhuksia, vammaisia, lapsia ja sairaita ihmisiä ei voi jättää hyvän tahtoisten ihmisten armoille vaan on oltava järjestelmä, joka varmistaa heidän auttamisensa. Järjestelmä on kallis ylläpitää ja se vaatii sitä, että työkykyiset ihmiset tekevät töitä ja maksavat veroja. Näin ollen kannustinloukut, leppoistaminen ja veropakolaisuus ovat luterilaisen yhteiskuntaetiikan kannalta hyvin ongelmallisia.

Eli kirkolla ja kunnalla on samanlaisia ongelmia ja ne liittyvät moraaliseen passiivisuuteen tai pitäisikö sanoa asiakkuusidentiteettiin. Yhteiskunnasta ei voi erota, siellä on vaan pyristeltävä, halusi tai ei. Kirkosta voi kuitenkin erota, ja meidän ei haluta, että kukaan eroaa kirkosta. Mitä siis pitäisi tehdä?

Ensinnäkin muistaa se, että vaikka olemme ihmisten mielissä monesti rinnastettuja kuntaan, me emme ole syvimältä olemukseltamme mikään byrokraattinen palvelulaitos. Tämän yhteisön

tarkoitus ei ole tuottaa palveluita asiakkaille tai työntekijöille turvattua hyvää työpaikkaa vaan meidän tehtävämme on olla olemassa, jotta ihmiset voisivat uskoa Jeesukseen. Meidän ei siis pitäisi olla niin huolissaan veronmaksuhalukkuudesta kuin oikeasti niistä sieluista. Jeesukseen uskomisen mahdollistaminen on meidän olemassaolomme oikeutuksen perusta. Tätä ei voi korostaa liikaa. Olemme arvo- uskonyhteisö ja näytämme mielestäni naurettavilta, jos motiivimme eivät ole kunnossa.

On ajateltu, että on teologisesti perusteltua luoda yhteiskuntajärjestys ja rakenne, jossa hyväntekeväisyyteen pakotetaan. Mutta entäpä sitten seurakunnan rakenteet, tarvitseeko niiden olla holhoavat?

Synodaalikirjassa minua puhutteli eniten puhe halvasta ja kalliista armosta. Siitä kirjoitti useakin henkilö, mutta seuraavat pointit ovat syntyneet mielessäni Patrik Hagmanin artikkelia lukiessa.

Halpa armo antaa väärän turvallisuuden tunteen ja vapauttaa ihmiset hyvän tekemisen ikeestä hurskaaseen itsepetokseen: eli ihminen pitää Jumalan armona sitä, että on vapaa hyvien tekojen tekemisen taakasta. Kallis armo on taas puolestaan armoa, joka johtaa myös hyviin tekoihin ja kilvoitteluun.

Ettei vaan olisi niin, että kirkkomme rakenteet ja jotkut käytännöt omalta osaltaan julistavat halvan armon teologiaa. Tämä on ehkä radikaalisti sanottu. Ensinnäkin mehän siunaamme hautaan jokaisen, myös kirkkoon kuulumattoman, jos omaiset niin haluavat, puhumme varmaan kasteen yhteydessä enemmän Jumalan antamasta turvasta kuin vanhempien vastuusta kristillisessä kasvatuksessa, riparilla joskus jopa vältetään kaikenlaista uskoon tulemistä ja ollaan varovaisia sen suhteen, ettei mennä liian tunteisiin.

Nämä ovat mahtavia asioita, näitä asioita en olisi hevillä muuttamassa. Kaikille tilaa riittää, kaikille paikkoja on, mutta kolikon kääntöpuoli se, että jääkö ne ihmiset kirkossamme ”ruokkimatta”, jotka ottavat uskon hirveen tosissaan, haluavat kasvaa kristittyinä, olla aktiivisia jne. Millaisen paikan luterilainen kirkko tarjoaa ihmiselle, joka ottaa uskon tosissaan? Ettei jopa joskus kävisi niin, että jonkun ihmisen etsikkoaika menee ohi, kun paikallisseurakunta ei osaa auttaa Jeesukseen uskomisessa.

Jälleen palaan itseeni. Olin niin otollista kauraa lähentymään Jumalaa riparilla. Mutta ei, ei löytynyt uskoa, en nähnyt työntekijöissä paloa, en kuullut puhetta Pyhästä Hengestä ja yhteydestä elävään Jumalaan.

Toki vika saattoi olla ihan minussa eikä niissä työntekijöissä.

Tämä, että meidän toiminta julistaisi halpaa armoa, on hyvin vakava asia ja toivottavasti liioittelen tässä puheessa. Synodaalikirja palautti mieleeni myös sen miksi Luther kirjoitti alun perin nuo aneteesit ja miten koko reformaatio sai alkunsa. Luther kirjoitti aneteesit koska hän kantoi sielunhoidollista vastuuta seurakuntalaisistaan. Hän oli hermostunut havaitessaan, että osa ihmisistä kuvitteli ansaitsevansa synninpäästön pelkän anemaksun perusteella.” Jos me julistamme ”pelkkää armoa” ilman parannusta myymme tavallaan halpaa armoa ikään kuin aneita keskiajalla. Molemmat johtavat väärään ja hengellisesti valheelliseen vapauden tunteeseen ja se näivettää kirkon.

Meidän on siis toimittava niin, että ensinnäkin niin että erotumme kunnasta. Meidän on oltava rohkeasti uskovien yhteisö, mutta avoimesti niin, että yhteytemme on helppo tulla.

Miten se tapahtuu. Papeilta vaaditaan paljon. Meidän on oltava kutsumustietoisia ja ylpeitä omasta tehtävästämme elävän Jumalan palvelijoina. Meidän on uskallettava olla enemmän kuin rinnalla kulkijoita, meidän uskallettava olla ainakin evankeliumin julistajia, opettajia, rukoilijoita, sielunhoitajia ja tämän kaiken on tapahduttava rinta rinnan seurakuntalaisten kanssa, eli ei ylhäältä vaan rinnalta eli samalta tasolta julistaen ja eläen. Meidän täytyy itse elää kalliista armosta!

Ja vaikka me uskomme, että meillä on hallussamme pelastava ja muuttumaton totuus seurakuntalaisiin meidän on suhtauduttava avoimesti, heidän vapauttaan ja persoonaansa kunnioittaen. Kun me kutsumme ihmisiä kirkkoon hengellisiin tilaisuuksiin tai vapaaehtoisiksi meidän on luotettava Jumalaan ja hänen työhönsä näissä ihmisissä. Meidän täytyy välttää kaikenlaista turhaa kontrollointia. Seurakuntalaisella tulee olla turvallinen ja vapaa tilaa ja ajatella ja etsiä omaa tahtiaan. Eli sanoman kirkkaus ja vapaus olla ja ajatella.

Lopuksi haluan palata vielä siihen omaan elämäntarinaani. Olin siis rippikoulussa se tyttö, joka tulisi tavallisesta laman ajan runtelemasta perheestä, jossa ei käyty kirkossa edes jouluna, mutta joka kaipasi yhteyttä Jumalaan. Sitä ei riparilta löytynyt.

Sitten vastaan tuli uskovainen, joka ohjasi minut karismaattiseen seurakuntaan. Olin aivan häkeltynyt Jumalan toiminnasta siinä yhteisössä. Otin uuden elämäni hyvin vakavasti ja tein kaikki niin kuin opetettiin ja vaadittiin. Sairastuin suorittavaan Jumala-uskoon, suoritin uskoa niin tunnollisesti, että muutamassa vuodessa olin burn out ja sen lisäksi jouduin vakavaan älylliseen ristiriitaan. Muistan hyvin elävästi, kun minulle paljastui se, että olen ollut väärällä tiellä. Tunne oli kauhea, usko oli antanut minulle elämän suunnan ja unelmat ja nyt ne vietiin pois. Nyt olin siis tyhjän päällä vailla suuntaa ja tarkoitusta.

Tapahtumat ajoittuivat ylioppilaskirjoitusten aikaan ja kun en muutakaan keksinyt päätin laittaa paperit teologiseen. Motivaationa oli lähinnä se, että en jaksa lukea, mutta säkällä saattaisin päästä teologiseen, koska viimeiset vuodet olivat menneet Raamattua ja hengellistä kirjallisuutta ahmiessa. Pienessä mielessäkään ei käynyt, että voisin löytää ammatin ja uskonyhteisön sitä kautta. Tosiaan pääsin sisään ja opinnot tempasivat mukaansa.

Karismaattisen ja umpimielisen yhteisön jälkeen teologisen tiedekunnan ajattelun vapaus oli huumaannuttavan ihanaa. Sitten oli kuitenkin se oppi pelastuksesta ja armosta. Ei ole kyse siitä mitä minä teen vaan sitä mitä Jumala on tehnyt minun hyväkseni. Ehtoollinenkin alkoi vetää puoleensa. Siinä saan olla kaikkine harhaoppisine ajatuksineni ja kaikkine syntimoskineni ja Jumala tekee työtänsä minussa. Vahvistaa jo sitä kasteessa saatua armoa. Siten se messun uskontunnustus, vaikka itsestä tuntuu etten uskokaan, niin saan olla tämän yhteisön uskon kantamana.

Enää luterilainen kirkko ei ollut vaan tylsä ja eloton vaan sieltä löytyi terveeksi tekevä ja pelastava oppi. Sain yhteyden armolliseen Jumalaan ja seurakuntaan. Ne pelastivat elämäni, sain enemmän kuin osasin unelmoida: sain jonkinlaisen sielun rauhan, sain ammatin ja toimeentulon, paljon rakkautta ja hyväksyntää uskon veljiltä ja sisarilta. Ymmärsin, että luterilaisella kirkolla on hallussaan mieletön aarre ja se aarre on se pelastus, jonka uskomalla Jeesuksen voin saada osakseni. Minä sain vielä sellaisen lahjan, että ympärilläni oli uskovia ihmisiä, jotka antoivat minulle tilaa ajatella ja etsiä. Umpimielisen uskonyhteisön jälkeen olisin todellakin lähtenyt hippulat vinkuen karkuun, jos olisin kokenut minkäänlaista painostamista.

Sekin oli aika hienoa, kun sain yliopistossa opiskella sitä miksi suomalainen yhteiskunta on sellainen kuin se on ja miten luterilaisuus on siihen vaikuttanut. Minä olen ylpeä siitä, miten luterilainen opetus on vaikuttanut hyvinvointivaltion olemassaoloon. Maailma on kuitenkin muuttunut ja yhtenäiskulttuurin aika on suomessa auttamatta ohi. Luterilaisuus ei ole enää entisenlainen kulttuurinen syvärakenne. Siinä onkin meille mietittävää, että miten luterilaisuus vaikuttaa nyt kun hyvinvointivaltio on murroksessa ja minkälainen on meidän roolimme nyt.

TT Juha Tanska:

Inkala, Anna-Kaisa – Komulainen, Jyri: *Armon horisontit. Huomisen luterilaisuus*. Helsinki: Kirjapaja 2016.

Onko huomisen luterilaisuutta?

Arvoisa piispa, hyvät työtoverit

Aloitin alustukseni pienellä matkakuvauksella. Kesäkuun alussa oli koolla Alppien juurella, Baijerin luterilaisen maakirkon kurssikeskuksessa runsaat neljäkymmentä eri kristillisiä perinteitä edustavaa pappia ja maallikkoa, eri-ikäisiä, naisia ja miehiä. Ekumeenisen työpajan yksi ilta oli varattu kuulumisten jakamiseen kirkkojemme tilanteista eri puolilla maanosamme, Moskovasta, Serbiaan, Skotlantiin ja Islantiin saakka. Monet puheenvuorot kertoivat seurakuntien jäsenmäärän laskusta, seurakuntien yhdistämiseen liittyvistä kivoista, seurakuntaelämästä, jota tehdään vähenevin resurssein. Jäsenkadosta kärsivät erityisesti pienet kalvinistiseen perinteeseen kuuluvat seurakunnat. Paljon paremmin ei mennyt meillä luterilaisillakaan.

Huomiota herättivät Serbian ja Kroatian nuoret ortodoksit. Heidän liturgisesti eheät hetkipalveluksensa ja kertomuksensa seurakuntien arjesta kertoivat elävästä kristillisyydestä noilla alueilla. Mieleen jäi myös pienen valdolaisen kirkon pappina työskentelevän naisen kertomus Lampedusan saarelta Välimereltä. Yhdessä vapaaehtoisten saarelaisten ja Baijerin luterilaisen kirkon papin kanssa he auttavat Välimeren yli selvinneitä ja henkiin jääneitä pakolaisia. Vaikka valdolaisia (aiemmin sanottiin valdesialaisia) kristittyjä on Euroopassa vain noin 45 000, heidän kirkkonsa voimakas diakoniatyö koskettaa tuhansia ihmisiä vuosittain.

Synodaalikirjamme ala-otsikossa lukee: ”Huomisen luterilaisuus.” Mutta Euroopan vanhojen kirkkojen jäsenkehitystä katsellessa täytyy samalla kysyä, onko olemassa huomisen luterilaisuutta? Ja kun puhumme luterilaisuudesta, on syytä erottaa luterilaisuus hengellisenä ja kulttuurisena ilmiönä ja toisaalta luterilaisuus organisoituneena kirkkolaitoksena. Millaisia näkökulmia tai polkuja huomisen luterilaisuuteen synodaalikirja avaa?

JUURET

Synodaalikirjan ensimmäinen pääluku käsittelee luterilaisuuden juuria. Toinen, laajempi pääluku, tarkastelee luterilaisuutta uudessa toimintaympäristössä. Uudella toimintaympäristöllä kirjoittajat näyttävän tarkoittavan ennen kaikkea globaalia, jälkimodernia länsimaista ja suomalaista yhteiskuntaa, jossa yhteinen arvomaailma ja yhteisesti jaettu todellisuus murenee hyvää vauhtia. Kirja päättyy professori Serafim Seppälän ekumeeniseen jälkikirjoitukseen ortodoksisen perinteen näkökulmasta.

Kun kirjan alkuosa käsittelee luterilaisuuden juuria, on syytä muistaa, että historiallinen katsaus luterilaisuuteen on aina samalla konstruktio menneestä nykyhetken näkökulmasta. Niin kuin kunkin vuosikymmenen poliittinen historia rakentaa Kekkosesta omannäköisensä kuvan, samalla tavalla kukin vuosisata nostaa luterilaisuuden synnystä esille piirteitä, jotka heijastelevat samalla tarkastelijoidensa omaa todellisuutta. Kirjan esipuheessa piispat toteavatkin aiheellisesti: ”Elämänpiirissämme vaikuttaa asioita, joita Luther, Melancton, Agricola ja muut reformaattorit eivät tunteneet -- samaa sukupuolta olevien avioliitto, evoluutioteoria, sähkökitara ja satelliitti.” Ja toisaalta tästä huolimatta: ”Heidän perinnöstään etsimme opastusta, tiedostaen, että he elivät tyystin toisenlaisessa maailmassa.”⁵

Kirjan ensimmäisessä pääluvussa *Luterilaisen reformationin synty ja keskeiset vakaumukset* piispa Jari Jolkkonen esittelee luterilaisen reformationin kirkkohistoriallisen kontekstin, reformaatioliikkeen päävaiheet Lutherin aikana, evankelisen seurakuntaelämän merkittävimmät uudistukset ja luterilaisen tunnustuksen synnyn ja keskeiset hengelliset löydöt.

Tulevaisuuden luterilaisuuden rakennuspuita etsiessämme tärkeä on Jolkkosen toteamus niistä lähteistä, joista käsin Luther itse ajatteluaan rakensi. Raamatun ohella Luther tunnusti ”kristillisen uskon ja totuuden lähteinä” kirkon tradition eli kirkkoisät, kirkolliskokousten päätökset,

⁵ Inkala–Komulainen 2016, 7.

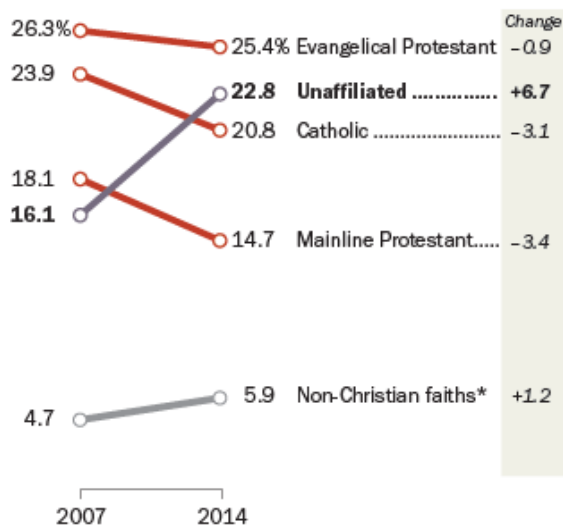
jumalanpalvelustekstit ja jopa paavin paimenkirjeet sekä kirkkolain periaatteet. ”Lisäksi Luther viittasi toistuvasti järkisyihin ja inhimilliseen kokemukseen Raamatun tulkinnassa.”⁶

JÄSENKATO

Historiakatsauksen jälkeen Jolkkonen tarkastelee luterilaisuuden haasteita, osana länsimaisten kirkkojen todellisuutta. Useissa länsimaissa kirkkojen elämä on jäsenkehityksen osalta kriisissä. Katsomme vertailun vuoksi Yhdysvaltojen uskontotilannetta vuosien 2007 ja 2014 välillä.

Changing U.S. Religious Landscape

Between 2007 and 2014, the Christian share of the population fell from 78.4% to 70.6%, driven mainly by declines among mainline Protestants and Catholics. The unaffiliated experienced the most growth, and the share of Americans who belong to non-Christian faiths also increased.

* Includes Jews, Muslims, Buddhists, Hindus, other world religions and other faiths. Those who did not answer the religious identity question, as well as groups whose share of the population did not change significantly, including the historically black Protestant tradition, Mormons and others, are not shown.

Source: 2014 Religious Landscape Study, conducted June 4-Sept. 30, 2014

PEW RESEARCH CENTER

Unaffiliated= ateistit, agnostikot, ”ei erityisesti mitään” (nons)

Suurin jäsenmäärän lasku koskee perinteisiä protestanttisia ja katolisia kirkkokuntia.

lähde: [<http://www.pewforum.org/2015/05/12/americas-changing-religious-landscape/>] 25.9.2016

”Vastauksena” jäsenkatoon Jolkkonen esittelee luterilaisuuden keskeiset vakaumukset Jumalasta itsensä lahjoittavana Rakkautena ja Kristuksesta kirkon julistuksen keskuksena. Käytännössä

⁶ Jolkkonen 2016, 19.

näyttää kuitenkin siltä, että keskeisten luterilaisten opinkohtien palauttaminen ihmisten mieliin teologian perinteisellä kielellä ei kosketa hupenevia jäsenjoukkoja.

PELASTUS SYNNEISTÄ EI TUNNU USKOTTAVALTA

Hans-Martin Barth, protestanttisen systemaattisen teologian ja filosofian emeritusprofessori, ja harras luterilainen, Marburgista toteaa Lutherin teologian kriittisessä esityksessään: ”Ihmiset, ainakaan läntiselle pallonpuoliskolla, eivät keskimäärin näe itseään syntisinä, jotka tarvitsevat ’vanhurskautusta’ transsendentilta auktoriteetilta.”⁷ Barth kritisoi sitä korruptoitunutta, jumalallisen todellisuuden muka haltuunsa ottanutta tapaa, jolla luterilaiset kirkot ovat yrittäneet paukuttaa uskonvanhurskautta ihmisten mieliin, sen sijaan, että olisi ymmärretty, että kyse on ”pyhästä mysteeristä”, kristillisen elämän salaisuudesta, joka saa voimansa ja antaa rauhan aivan erityisissä psyykkisissä ja sosiokulttuurisissa tilanteissa. 1500-luvulla ajatus lahjana saatavasta vapautuksesta oli merkittävä siksi, että ihmiset uskoivat viimeisen tuomion kangastelevan jo horisontissa.⁸ Meidän horisontissamme kangastelevat toisenlaiset uhkat.

AKATEEMINEN TEOLOGIA JA EKSISTENSSI

Luther itse teki teologiaansa keskellä oman elämänsä kipuja ja taisteluita. Hän ei tehnyt eroa akateemisen teologian ja omien eksistenttien kysymystensä välillä. Päinvastoin, Luther totesi, että *experientia facit theologum*, ”kokemus tekee teologin”.⁹ Meidän tapamme tehdä teologiaa, opiskella, tutkia ja kirjoittaa sitä, on keskimäärin etäännyttänyt kauas Lutherin ajasta. Ehkä siksikin tuntuu usein, että yhteys dogmatiikan ja eksegetiikan ja toisaalta ihmisen arkisen kokemusmaailman välillä on kiusallisen ohut.

Ruodin nyt kohtuuttomasti piispa Jolkkosen sinänsä hyvää tekstiä, mutta se sisältää esimerkin siitä, mitä yritän sanoa. Piispa Jolkkonen kirjoittaa, että ”vakaumus Jumalasta itsensä lahjoittavana rakkautena ja elämän perimmäisen hyvyyden perustana voi olla tärkeä myös sielunhoidollisesti. Masentunut tai kuoleman surun keskellä elävä ihminen voi luottaa siihen, että vaikka sisimmässäni tunnen tuskaa, elämällä on silti mieli.”¹⁰

Muistan tässä kohtaa opettajani professori Timo Veijolan sanoja meille jatko-opiskelijoille lentokoneessa matkalla Osloon talvella 2005. Veijola oli juuri toipunut syvästä masennuksesta. ”Kukaan muu kuin syvän masennuksen läpikäynyt ei voi tietää, miltä se tuntuu. Jumala on poissa.

⁷ Barth, Hans-Martin: *The Theology of Martin Luther. A Critical Assessment*. Minneapolis: Fortress Press 2013.

⁸ Barth 2013; 464–465.

⁹ Barth 2013, 462.

¹⁰ Jolkkonen 2016, 38.

Kaikki tuntuu kuolleelta. Se on fyysistä kipua. Eikä ole mitään takeita, etteikö masennus voisi uusiutua”, hän totesi. Luterilaisen pelastusopin palauttaminen masentuneen mieleen ei välttämättä tavoita ihmisen yksinäisyyttä ja hätää.

Kun on kadonnut sellainen teologian tekemisen perinne, jossa Raamattua ja traditiota tutkitaan oman eksistenssin lävitse, tuloksena on vähäverinen, ihmisen psyykkisen todellisuuden ja ristiriitaisuuden heikosti tunnistava teologia. Hartauspuhe ja saarna muuttuvat etäännytyiksi, ulkoa- tai ylhäältäpäin tuleviksi, teosanat puhutaan passiivissa ja puhetapa on luennoiva (niin kuin tämä esitykseni). Toki on poikkeuksia, esimerkiksi Juhani Rekola. Mutta hän kirjoittikin ihmisten karun todellisuuden keskeltä.

Tekstinsä lopussa Jolkkonen kuitenkin tavoittaa jotain ympäristöuhon ja toivon menettämisen kanssa kamppailevan länsimaisen ihmisen kokemuksesta. Hän päättää tekstinsä ajatuksiin toivon puolustamisesta katoavaisuuden keskellä. Tässä hän on äsken siteeraamani Barthin kanssa samalla linjalla. Barth toteaa, että Lutherin sanomaksi laitettu:” ja jos maailma päättyisi huomenna, me silti istuttaisimme tänään omenapuita”, tuli tunnetuksi välittömästi toista maailmansotaa seuranneina vuosina Saksassa. Luterilaisuuteen on sisäänkirjoitettuna vapautuksen ja toivon teologia toivottomassa tilanteessa.

LUTERILAISUUDEN VAIKUTUS YHTEISKUNNASSA

Emeritusprofessori Kari Immonen Turusta esittelee artikkelissaan Luterilaisuuden vaikutusta suomalaiseen yhteiskuntaan nykypäivään asti. Hän toteaa, että nuorelle sukupolvelle luterilaisuuden keskeisetkin piirteet ovat tuntemattomat. Maahanmuutto merkitsee osaltaan luterilaisen yhtenäiskulttuurin murenemistä. Immonen päättää tekstinsä toteamalla: ”Jatkossa luterilaisuuden vaikutus suomalaiseen yhteiskuntaan ja kulttuuriin onkin yhä suurempi kysymysmerkki.”¹¹

Lampedusan pienen valdolaisen kirkon papin esimerkin perusteella voisi päätellä, että yksi vastaus tähän sinänsä monimutkaiseen kysymykseen on se, että kirkkomme pysyy voimakkaasti diakoniatyötä tekevänä kirkkona. Toisen kohtaaminen kasvokkain hänen hädässään koskettaa avuntarpeessa olevaa, vaikka hän ei olisi kuullutkaan luterilaisuudesta. Samalla se pitää seurakuntaelämän osaltaan elävänä.

¹¹ Immonen 2016, 85.

KIELELLINEN KÄÄNNE

Länsimaisessa filosofiassa puhutaan 1900-luvulla tapahtuneesta kielellisestä käänneestä. Se tarkoittaa muutosta, ”jossa keskeistä oli filosofian ja sen seurauksena myös muiden humanististen tutkimusalojen huomion kiinnittyminen kieleen todellisuuskäsityksiä muovaavana tekijänä.”¹²

Myös reformaatiota voisi kuvata kielellisenä käänneenä, tosin toisella tavalla kuin 1900-ihmistieteissä. Käännös merkitsi kansankielisen raamatunkäännöksen, messun ja virsilaulun käyttöönottoa. Raamatuntulkinnassa reformaation kielellinen käänne merkitsi Raamatun tekstien kirjaimellisen merkityksen etsimistä.

Luterilaisen reformaation kielellisen käänneen perinne on näkynyt viime vuosikymmeninä muun muassa uutena virsikirjana, Raamatunkäännöksenä, kirkollisten toimitusten kirjoina ja nyt viimeksi virsikirjan lisävihkona, jossa melodoiden ohella myös sanoituksiin on etsitty tuoreita näkökulmia.

Synodaalikirjamme artikkeleista Patrik Hagmanin *Halpaa armoa vai kristillistä vastarintaa*, Kirsi Stjernan *Olemme kaikki hengellisiä, luterilaisen armon spiritualiteetti* ja Meri-Anna Hintsalan *Tulkoon yhteys: sosiaalinen media luterilaisuuden kontekstina* käsittelevät – hieman pelkistään – kukin omasta näkökulmastaan kielen merkitystä ja paikkaa luterilaisuudessa.

Kokonaisuutena kykymme sanoittaa luterilaisuuden sisältöä omalle ajallemme tuntuu ontuvan. Hengellinen ja henkinen etsintä eivät kanavoidu kirkkoon kuin pieninä noroina. Tästä kertoo mielestäni osaltaan se, että monenlainen elämäntapaan, henkiseen kasvuun, itseksi tulemiseen, stressinhallintaan ja hyvää elämään liittyvä aineisto muodostaa elämäntapakirjallisuuden ja aikakauslehtien sekä blogien keskeisen sisällön. Hagmanin, Stjernan ja Hintsalan artikkelit pyrkivät kukin osaltaan sanoittamaan luterilaisuutta ja relevantilla tavalla, muuttuneissa toimintaympäristöissä. Tässä pyrkimyksessä uudistunut kieli, ne sanat, joilla todellisuutta rakennamme, on aivan keskeinen. Tarvitsemme uuden luterilaisen kielellisen käänneen.

ONKO KIRKON ULKOPUOLELLA ARMOA?

Piispainkokouksen sihteeri, Jyri Komulainen, kysyy omassa artikkelissaan, Onko kirkon ulkopuolella armoa? Nykyhetken näkökulmasta luterilaisten tunnustuskirjojen ja Lutherin vastaus kysymykseen on pessimistinen. Joistakin raikkaista mielipiteistään huolimatta Luther ja muut reformaattorit olivat oman aikansa lapsia uskontodialogin suhteen. Lutheria lukiessa tuntuu, että vain harvat tahot jäivät vaille hänen tuomioitaan. Varsinkin vanhenevaa Lutheria leimasi kiivas

¹² [https://fi.wikipedia.org/wiki/Kieleellinen_käännös] 25.9.2016.

polemiikki juutalaisia kohtaan. Lutherista aina natsisaksan juutalaisvainoihin asti yltävät juonteet ovat osa luterilaisuuden synkkää vaikutushistoriaa.

Rudolf Otton tutkimukseen perustuen Komulainen löytää Etelä-Intian hindulaisuudesta teologisen idean, joka muistuttaa – vaikkakin erilaisessa tulkintahorisontissa – ällistytävästi luterilaista muistuttavan teologian Jumalan edessä olemisesta ja pelastumisesta yksin armosta, ilman omia tekoja ja ansioita.

Komulainen huomauttaa, että Augustinus ja keskiajan skolastikot ”olivat opettaneet Johanneksen evankeliumin prologin (1:1–18) perusteella, että Kristus valaisee jokaisen ihmisen järjen, sillä Jumalan Sanana Kristus on jo punoutunut luomakunnan rakenteisiin.”¹³

Augustinukseen ja keskiajan skolastikkoihin tukeutuen voisikin löytyä parempia eväitä uskontodialogiin kuin Lutherin ajattelusta.

”Te luterilaiset ette väitä, että teillä on ainoa oikea käsitys kristinuskosta. Siksi teillä on paremmat edellytykset ekumeeniseen kohtaamiseen kuin meillä ortodokseilla”, pappisystäväni totesi vastikään.

RISTINTEOLOGIA

Luterilainen ristinteologia tulee ehkä painokkaimmin esille Panu Pihkalan artikkelissa Luonto ja luterilaisuus. Pihkala kirjoittaa: ”2000-luvun luterilaisen on väistämättä kohdattava ympäristökriisin uhka. -- Ympäristökriisiin vastaaminen on pastoraalinen haaste, joka kohdistuu erityiseen virkaan vihityille. Samalla se koskettaa kaikkia kristittyjä yleisen pappeuden perusteella.”¹⁴ Pihkalan mukaan ajatus köyhyydessä ja kärsimyksessä läsnä olevasta Kristuksesta lohduttaa luonnon puolesta vajavaisin tuloksin ponnistelevaa kristittyä. Jotkut ekoteologit ovat nähneet Kristuksen läsnäolon koskevan koko luomakuntaa, myös muuta elollista ja sen kärsimystä.

Luterilaiselle luontoteologialle merkittäviä näkökulmia avautuu Erwin Metzken suomeksikin vuonna 1968 julkaistusta, Lutherin sakramenttiteologiaa käsittelevästä kirjasta, *Jumala ja materia*. Luther puhui Jumalan läsnäolosta luomakunnassa, sen kanssa ja sen alla (tai takana). Olisi löydettävä luterilaisen puhdasoppisuuden aikana puhtaaksi viljellyn vanhurskauttamisopin takaa Lutherin ”paradoksaalinen” ja ”mystinen” ajatus Jumalasta, joka on sitoutunut kaikkeen äärelliseen, ”kuoriaisen koloonkin”.

¹³ Komulainen 2016, 176.

¹⁴ Pihkala 2016, 107.

Mikkelin hiippakunnalla olisi monia luontaisia mahdollisuuksia profiloitua kirkon ”vihreänä hiippakuntana”. Käytännössä tätä päämäärää tukisi eri alojen ihmisten – teologien, tutkijoiden ja käytännön toimijoiden – tutustuminen ja verkostoituminen. Eläkkeelle jäävä hiippakuntadekaanimme Ouri Mattila on tehnyt tällä alueella koko kirkossa urauurtavaa työtä.

MITÄ KIRJASTA JÄIN KAIPAAMAAN?

– Lutherin ristinteologian merkitystä nykyihmiselle. Alepossa tänään ihmisten kantama risti murtaa heidät. Me luemme uutisia ja katsomme kuvia ja se vaikuttaa käsityksemme maailmasta, ihmisestä ja Jumalasta. Luterilaisen teologian pitäisi kyetä kohtaamaan ymmärrettävästi myös nykyihmisen kokemus kärsimyksestä.

– Esitystä Lutherin tavasta lukea Raamattua kriittisiä apuvälineitä käyttäen, mutta samalla omaan elämäänsä soveltaen. Tarvitsisimme tapoja elvyttää raamatunlukemista, sekä pappien että seurakuntalaisten keskuudessa.

– Kaipasin luterilaisen jumalanpalveluksen teologian tuomista nykyhetkeen. Ehtoollinen oli ensimmäisille kristityille keskeinen Kristuksen läsnäolon kokemuksen paikka. Miten Kristuksen läsnäolon tuntu voisi vahvistua jumalanpalveluselämässämme?

Onko luterilaisuudella tulevaisuutta? Kulttuurisena syvävirtauksena varmasti on. Vaikutus ei katoa välittömästi, vaikka kirkkomme katoaisi. Kirkkonakin – on,

– Jos vaalimme vahvaa sakramentti- ja sanan teologiaa

– Kuuntelemme aikamme ihmisten kokemusta vakavasti ja teemme teologiaa elämän keskellä yhdessä ihmisten kanssa, naisten lasten, vankien sairaiden, eri tavoin marginaalissa elävien kanssa. Vatikaanin II konsiilin keskeinen teologi Yves Congar arvosteli aikansa kirkkoa itseriittoisuudesta. Hän totesi, että Pyhän Hengen toiminta ilmenee myös maailmassa ja meidän on oltava valmiit kuuntelemaan sitä.

– Ymmärrämme luterilaisen ja kristillisen opinmuotoilun historiallinen aikasidonnaisuuden ja tulkitsemme traditiotamme rohkeasti, Raamatusta, traditiosta, järjestä ja kokemuksesta ammentaen uusien tilanteiden keskellä.

Mutta jos jähmetymme toistelemaan omaan aikaansa sidottuja teologisia muotoiluja sellaisinaan, avaamatta sanojen merkityksiä tässä ajassa, muutumme vähitellen yhä käsittämättömämmiksi.

Seppo Häkkinen: Kiitos puheenvuoroista, nyt on mahdollisuus keskusteluun, kysymyksiin, kommentteihin.

Seppo Väisänen: Kastetuista jäsenistä suuri osa elää ilman yhteyttä Jeesukseen Kristukseen. Henkilökohtainen usko tarvitaan. Kirkon kasvatustyö on tärkeää.

Erkki Lintunen: Ehtoollisen ja sen reaaliapresenssin tulee näkyä jo messun aloitussanoissa.

Mathias Junell: Hiippakuntarakenne ei voi olla jatkossa sellainen kuin nyt. Ajattelen, että mitä sitten? Voinko jatkaa papin työtä? On toivoa, Jumala on asettanut virkansa. On haaste viedä evankeliumia. Osa seurakuntalaisista tulee mukaan evankeliumin työhön, eivät ole vain kuluttajia.

Matti Wirilander: Ensi vuonna reformaatio täyttää 500 vuotta. Mitä juhlitaan? Onko reformaatio osa jakamatonta kirkkoa ja sen uudistamista? Vai oliko se kirkon historian suurin fiasko, joka johti pirstoutumiseen? Luterilaisuuden kirkkain ydin on vanhurskauttamisoppi. Oikean kristityn ei tule touhuta kaikenlaista. Kaste itsessään riittää. Juhlikaamme luterilaisuutta universaalien kirkon yhteydessä.

Sammeli Juntunen: Kielellistä käännettä, synodaalikirjassa olevassa Kirsti Stjernvallin tekstissä on hengellisen kokemuksen demokraattinen sanoitus. Leena Paintolan kertomuksessa ei ollut tämän kaipuuta. Mitä puhumme, kun puhumme uskon kielellä? Uskonossa sanoitetaan ihmisen hengellistä kokemusta. Ei se näin ollut reformaatioissa. Evankeliumi on kertomus Jeesuksesta, Marian pojasta. Se on universaalia, uskosta todistamista. Reformaation perinteessä on kyse tästä.

Jeremias Sankari: Panu Pihkalan ekoteologiaa koskeva artikkeli synodaalikirjassa. Onko ydin keskustelu vai kertominen?

Klo 14.20 Piispa kertoi avioliittolain selonteosta seuraavasti:

”Käytän tässä yhteydessä lyhyen puheenvuoron, joka koskee piispainkokouksen 31.8.2016 antamaa selontekoa avioliittolain muutoksen johdosta. Olen lähettänyt selonteon kaikille kirkkoherroille ja pyytänyt toimittamaan sen niin virassa oleville papeille kuin mahdollisuuksien mukaan myös muille papeille. Selonteko on luettavissa tuomiokapitulin nettisivuilta, tarkemmin piispan sivuilta sekä luonnollisesti piispainkokouksen nettisivuilta. Pyynnöstä sen luonnollisesti saa paperillakin.

1. Kirkkomme näkemyksen mukaan avioliitto on miehen ja naisen välinen liitto.
2. 1.3.2017 voimaan astuva avioliittolain muutos ei vaikuta papin oikeuteen vihkiä kirkolliseen avioliittoon. Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa avioliittoon vihkimisestä määrätään kirkkojärjestyksessä ja kirkkokäsikirjassa. Papin vihkiessä kirkolliseen avioliittoon hänen velvollisuutenaan on toimittaa vihkiminen näiden määräysten mukaan. Tämä koskee myös avioliittoon siunaamista.
3. Vaikka pappi ei voimassa olevan kirkkojärjestyksen ja kirkkokäsikirjan perusteella voikaan toimittaa samaa sukupuolta olevien avioliittoon vihkimistä tai avioliiton siunaamista, pappi tai seurakunnan muu työntekijä voi sovituksessa paikassa rukoilla siviiliavioliiton solmineiden kanssa ja heidän puolestaan. Tällöin sovelletaan piispainkokouksen vuonna 2011 antamaa ohjetta rukouksesta parisuhteensa rekisteröineiden kanssa ja puolesta.
4. Muussa seurakunnan toiminnassa periaatteena on, että samaa sukupuolta olevien avioliitto rinnastuu muihin siviilivihkimisenä toimitettaviin avioliittoihin.
5. Avioliittolain muutos ei muuta kirkon avioliitto-opetusta ja vihkimiskäytäntöjä, mutta se tekee tarpeelliseksi löytää kirkossa tapoja keskustella uuden tilanteen tuomista kokemuksista ja näkökulmista. Kaikkia kirkon jäseniä uusi tilanne kutsuu tarkistamaan omia asenteitaan

pitäen mittapuuna apostolin kehotusta: ”Kunnioittakaa kilvan toinen toistanne”. (Room. 12:10).

Toivon, että papisto tutustuu piispainkokouksen selontekoon ja siinä annettuihin ohjeisiin. Sen mukaan Mikkelin hiippakunnassa pappien tulee toimia. Korostan tätä, sillä julkisuudessa liikkuu hyvin erilaisia tulkintoja ja käsityksiä. Mikkelin hiippakunnassa pappien tulee toimia piispainkokouksen selonteon mukaisesti. Mikäli selontekoon liittyy epäselviä kohtia tai kysymyksiä, olkaa niistä yhteydessä piispaan. Selonteon mukaan ”Piispa voi tarvittaessa antaa tarkempia ohjeita tai muulla tavoin ohjeistaa hiippakuntansa pappeja.” Annan siten tarvittaessa lisäohjeita tai neuvoja.

Keskustelu:

Esa Uusi-Kerttula: En tule itse vihkimään, koska piispa vastustaa tätä. Mitkä ovat mahdolliset sanktiot homopareja vihkiviä pappeja vastaan?

Piispa: Kirkkohallitus antaa lokakuussa oikeudellisen selvityksen, jossa esitetään kirkon kanta tähänkin kysymykseen. Se pohjautuu pyydettyihin oikeusoppineiden lausuntoihin. Piispan velvollisuus on tarttua asiaan tässä samoin kuin muissakin kysymyksissä, joissa pappi toimii vastoin virkavelvollisuuksiaan

14.30 Mikkelin tuomiokirkkoseurakunnan tarjoamat kahvit

15.15 Virsi 321:1-2

Seppo Häkkinen: Synodaalokokouksessamme on kaksi kokouksesitelmää, joista ensimmäisen pitää professori Martti Nissinen. Hän toimii Vanhan testamentin eksegetiikan professorina Helsingin yliopistossa. Hänen erityisalanaan on profetian tutkimus muinaisessa Lähi-idässä. Vuodesta 2014 alkaen Nissinen on johtanut Suomen akatemian huippuyksikköä Pyhät tekstit ja traditiot muutoksessa. Yksikössä tutkitaan, millä tavalla muinaisessa Lähi-idässä tapahtuneet isot kulttuurimuutokset ovat vaikuttaneet pyhinä pidettyjen tekstien syntyyn ja muutoksiin. Martti Nissisen ansioita voisi luetella pitkään, mutta mainittakoon vain tärkeimpänä, että kuopiolaissyntyisenä hänen juurensa ovat vahvasti Savossa ja täällä Itä-Suomessa.

Profeetat nykypäivän raamatuntutkimuksessa

Professori TT **Martti Nissinen**

Professori Nissisen esitys *liitteenä*.

Seppo Häkkinen: Kiitos esitelmästä, nyt mahdollisuus keskusteluun, kysymyksiin, kommentteihin.

Marko Marttila: Kertoisitteko jotain profetioiden arviointikriteereistä?

Martti Nissinen: Perinteisen suullisen ekstaattisen profetian pohjavirta oli alussa, mutta sittemmin oppineet ottivat vallan. Muodostettiin esimerkiksi kriteeri, jonka mukaan jos profetia suuntautuu assyrialaista kuningasta vastaan, se on väärä. Raamatussa on narratiiveja, kertomuksia profeetoista, mutta muissa traditioissa profeetat ihmisinä jäävät ohuiksi.

Marko Marttila: Tunnettaanko Mesopotamian ja Kreikan lähteistä tilanteita, että joku oli profeetta vastoin tahtoaan, kuten Jeremia?

Martti Nissinen. Ei tunneta.

Marko Marttila: Miten tulkitset tekstiä Sakarja 13, jossa annetaan ymmärtää, että profetia on nyt loppu?

Martti Nissinen: Se on myöhäiseltä hellenistiseltä ajalta peräisin oleva teksti. Profetia muuttui myöhemmin oppineeksi tekstintulkinnaksi.

Sakari Kiiskinen: Alueena Mesopotamia-Niilin laakso on monikulttuurinen.

Nissinen: Levanti, monet kulttuurit tulevat yhteen tässä. Esimerkkinä tästä Raamatussa on Laulujen laulu.

Arto Marttinen: Oliko Josefus profeetta?

Nissinen: Josefus piti itseään profeettana. Profeetan termi laajeni sittemmin käsittämään karismaattisia kansanjohtajia. Myös ennustaminen pysyi.

Mathias Junell: Saarnan sanoja ei kuule muualta. Saarnassa tulisi kuulua profeetallinen ääni.

Nissinen: Olen pähkäillyt samalla tavalla. Joskus saarnatessa voi tuntua siltä, että ei ole mitään sanottavaa. Että tällainen tapaus tällä kertaa.

16.30 Majoittuminen

18.30 Illanvietto

Sovintopäivä-näytelmä

Teatteri Fennican näytelmä avaa näkymän teologiien takahuoneeseen. Pastorit ajautuvat riitaan yksimielisyyspäivien paneelikeskustelussa eikä sovinnon rakentaminen ole täysin vailla surkukupaisuutta.

Illallinen Ennen ruokavirttä puheenvuoro Kukka-Maaria Kalpiolle (Pappisliitto tarjoaa viinin), ruokavirsi Nyt silmän alla Jeesuksen.

Illallisen jälkeen Seppo Häkkisen pitämä iltahartaus ja virsi 552.

KESKIVIIKKO 28.9.

9.00 Aamurukous ja muistosanat Pitäjänkirkossa

Lääninrovasti Simo-Pekka Rantala ja pastori Lassi Suihkonen

Ihmisen elinaika on niin kuin ruohon:

kuin kedon kukka hän kukoistaa,

ja kun tuuli käy yli, ei häntä enää ole

eikä hänen asuinsijansa häntä tunne.

Mutta Herran armo pysyy ajasta aikaan,

se on ikuinen niille, jotka pelkäävät ja rakastavat häntä. Ps. 103: 15-17.

Me muistelemme ja kunnioitamme niitä kollegoja, pappeja ja lehtoreita, jotka edellisen synodaalokokouksen jälkeen ovat siirtyneet ajasta iäisyyteen.

Näin heistä ovat kertoneet työtoverit, ystävät ja sukulaiset:

Rovasti OSSI ALANNE (Arvid Ossian) sai palvella seurakuntalaisia musiikin innoittamana ja selkeäsanaisena julistajana. Hän oli Kangasniemen Musiikkiviikkojen yksi perustajista.

Rovasti SEPPO HIRVONEN muistetaan välittömänä, luotettavana sekä turvallisena sielunhoitajana. Hän olikin koulutukseltaan diakoni ja teologi.

Rovasti JAAKKO HOHTI oli lämminhenkinen myötäeläjä seurakuntalaistensa iloissa ja suruissa. Nuoret ja lapset olivat hänelle tärkeitä ja siksi hän toimi koko pappisuransa ajan myös uskonnonopettajana.

Rovasti HERKKO KIVEKÄS piti mielellään rippikoulua ja toimi myös uskonnonopettajana. Hänen toteuttama seurakunnan nuorisotyö innoitti kymmeniä nuoria lähtemään lähetystyöhön ja papin uralle. Hän oli myös lahjakas kirjoittaja.

Lääninrovasti PEKKA KOIVISTOLLE kirkolliset toimitukset sekä lähetys- ja evankelioimistyö olivat kirkon tärkeintä työtä ja hänen sydäntään lähellä.

Pastori SIMO KURKI työskenteli sairaalapappina virkauransa ajan. Hän oli kiinnostunut sairauden sanomasta ja kärsivän ihmisen auttamisesta. Hän toimi opettajana terveydenhuollon oppilaitoksessa ja oli mukana saattohoidon kehittämisessä.

Rovasti JUSSI KUUSELA toimi valtaosan pappisurastaan kirkkoherrana. Hänet muistetaan jämeränä ja arvostettuna seurakunnan johtajana.

Rovasti UUNO LITMANEN muistetaan sääminkiläisten maalaispappina, jolle oli mieluisaa tavata seurakuntalaisiaan arkensa keskellä.

Rovasti OLAVI J LÄHTEENMÄKI oli viimeiseen asti opillinen luterilainen. Hän kirjoitti mm. kirjan Selville vesille. Keskustelua kastekysymyksestä. Siinä hän käsitteli luterilaista kastekäytäntöä ja puolusti lapsikastetta.

Rovasti ERKKI MARKKANEN oli luonteeltaan rauhallinen kirkkoherra, joka hoiti asioita rauhallisesti silloinkin, kun asiat eivät edenneet. Varsinkin eläkepäivinä oman tyttären työn kautta lähetystyö oli lähellä hänen sydäntään.

Opetusneuvos MATTI ORANEN teki pitkän päivätyön koulumaailmassa luotsaten lähes neljä vuosikymmentä Mikkelin Tyttölyseota. Hän oli arvostettu ja ymmärtäväinen rehtori, jonka kanslian kynnys oli aina matala.

Rovasti HELENA PAJARI eli Suomen naisteologien muutoskauden. Hän oli avoin uusille toimintatavoille, antoi tilaa toisille ja osasi aina kuunnella seurakuntalaisiaan.

Lehtori AIRI PATO teki työuransa Mikkelin Kalevankankaan lukion ja peruskoulun lehtorina. Hänet muistetaan myös uskollisena seurakuntalaisena Mikkelissä.

Pastori JUHANI PELLINEN toimi pappina monenlaisissa tehtävissä. Seurakuntapappina toimimisen lisäksi hän oli sotilaspappina ja rauhanturvatehtävissä YK-joukoissa. Sen lisäksi hän oli kansanopiston rehtorina ja siirtolaispappina Ruotsissa.

Rovasti PIRKKO PIIKKILÄ koki erityiseksi kutsumukseensa työskentelyn nuorten parissa. Hän ammensi kirkkomme perinteestä, mutta tahtoi esittää sen tämän ajan kielellä.

Lääninrovasti SEPPO POSTI tunsu laajasti diakoniatyön kentän ja näki kirkon perustehtävän palvelun näkökulmasta. Pyrkimys hiljaisuuteen ja sydämen rukoukseen oli hänelle tärkeää, kuten hänelle tärkeässä virressä todetaan: Vaikene puhe huulten, vain sydän puhua nyt saa.

Rovasti ANTTI PUKKILA oli mieleltään kouluttaja ja opettaja. Hän käytti musikaalisuuttaan työssään ja teki muun muassa virsihakusanakirjan Heinolassa asuessaan.

Rovasti YRJÖ PYYKÖN sydäntä lähellä oli nuoristyö ja hän piti kirkkoherranakin toimiessaan koko uransa ajan nuorten ja poikien kerhoja.

Pastori HEIKKI RANTASEN elämäntehtävänä oli palvella Merimieskirkkoa. Hänen pitkäjänteisen kehittämistyönsä jälki näkyy edelleen merimieskirkkotoiminnassa eri puolella maailmaa. Hän oli myös partiolainen ja toimi partioliikkeen luottamustehtävissä.

Rovasti RAFAEL REPO oli muun muassa musiikkimiehiä. Hän lauloi pitkään Kouvolalaisessa Sonus-kuorossa. Hän oli usean kauden kirkolliskokousedustajana ja itselleen läheisen Suomen Raamattuopiston hallituksen jäsenenä vuosikymmenet.

Rovasti LIISA SUOMINEN oli ensimmäinen naiskirkkoherra Pohjois-Karjalassa. Uuden viranhoidon ja oman elämänsä vaikeudet hän voitti sinnikkään ja vahvan persoonansa avulla. Kesälahdella hän toimi kotiseutuseuran puheenjohtajana.

Rovasti RISTO TAPIONLINNA oli monilahjainen mies; taitava puhuja, keskustelija, musiikkimies sekä lahjakas kirjoittaja. Eläkepäivinä hän toimi Joutsenon veteraanien veljespappina.

Piispa emeritus KALEVI TOIVIAINEN toimi hiippakuntamme piispana 15 vuoden ajan. Hän oli teologi ja laajan sivistyksen omaava humanisti. Hän työskenteli muun muassa raamatunkäännöskomiteassa ja ekumeeniset neuvottelut Venäjän ja Suomen ortodoksisten kirkkojen kanssa olivat lähellä hänen sydäntään. Muistamme hänet hyviä tapoja ja kohteliaisuutta arvostavana herrasmiehenä.

Rovasti PENTTI TÄHTINEN oli myös taitava ja tarmokas talousmies, joka hoiti seurakunnan talouden kuntoon. Eläkkeellä ollessaan hän toimi Lappeenrannassa sotainvalidien veljespappina.

Rovasti RAUNO UOTILAN johtamassa työyhteisössä oli aina hyvä ilmapiiri. Sairauden takia hän joutui enneaikaisesti luopumaan virastaan ja sen jälkeen hän toimi edelleen esirukoilijana, sielunhoitajana ja teki kotikäyntejä.

Pastori AARRE VAPAAVUOREN sydäntä lähellä olivat veteraanit ja sankarivainajien muiston vaaliminen. Suomen Raamattuopisto ja kotiseurakunta olivat hänen perhepiiriään.

Rovasti EERO VERTANEN muistetaan lapsityön pappina, joka osallistui koko kirkon päiväkerhotoiminnan kehittämiseen.

Rovasti KALEVI YLÖNEN oli mukana kirkon yhteisessä hallinnossa kirkolliskokouksen jäsenenä ja hän toimi asessorina sekä Lapuan että Mikkelin hiippakunnissa. Hänen aikanaan Savonlinnan seurakunnassa toteutettiin monta rakennushanketta, sillä hänelle oli tärkeää, että Herran huoneen oli oltava arvonsa mukaisessa kunnossa.

Hyvät ystävät.

Sytytän nyt muistokynttilän ja nousemme kunnioittamaan edesmenneitä hetken hiljaisuudella.

Herra. Kiitämme sinua kaikesta siitä hyvästä, mitä annoit meille työtoveriemme kautta. Anna meidän muistaa, että elämämme päättyy, että päivillemme on pantu määrä. Opeta meitä ymmärtämään kuinka katoavaisia olemme.
Herra. Kaikki on sinun varassasi. Kuule rukouksemme. Amen

10.00–10.50 Kanavat

1. Lutherin salatut elämät

Vetäjinä pastorit *Johanna* ja *Risto Pesonen*

Martti Talvela –sali Tosikoille ja veitikoille kaikki mitä olet halunnut kokea Martin elämästä draaman keinoin. Improja Lutherin elämästä itse lavalle heittäytyen. "Dogmatiikkaa" pienin annoksin historiaan eläytyen.

2. Reformaatio - nyt!

Vetäjänä pastori *Petri Tikka*

Kokoushuone, 2. krs. Lauletaan tai räpätään suu puhtaaksi (ja uskokin?) /Tämä työpaja on tosi kovaa sanaa, / reformaatiota riimitetään rajusti ja lujaa. / Armo ei armoa vastalauseille lue - / sano siis laille: noin se ei ole! / Perinteistä virttä ei räppi voi kaihtaa, / ei ole pop jos toivon toiveeseen vaihtaa. / Miten ilosanoma kajahtaa nyt täysillä - / voimalla, riimillä, älyllä ja näyllä?

3. Pyhä liikuttaa

Vetäjinä tanssitaiteilija *Jukka Ristolainen* ja muusikkopastori *Kaisa Tuikkanen*

Harjoitushuone 2 Rauhallista liikuntaa ilman kenkiä. Ristolaisen rukoustanssi oli mukana Uskon Yö -tapahtumassa v. 2015 Kangasniemen kirkossa. Tuikkanen on kolmatta vuotta ohjannut ylistystanssia ja järjestänyt ylistysmessuja Imatran seurakunnassa.

4. Luterilaisuuden monet kasvot

Vetäjinä rovastit *Juha Eklund* ja *Juha Parjanen*

Aula, 2. krs. Millaisia ovat luterilaiset muualla: Pohjoismaissa, Baltiassa, Inkerinmaalla ja Keski-Euroopassa? Miltä näyttää jäsenkehitys Pohjois-Amerikan luterilaisuudessa tai lähetystyön seurauksena syntyneissä Aasian ja Afrikan luterilaisissa kirkoissa? Tietoiskuja eri maiden luterilaisista kirkoista.

5. Jo napot kivanok! Erös vár a mi Istenünk Hyvää päivää Unkarista!

Vetäjänä lääninrovasti *Matti Tolvanen*

Harjoitushuone 1 Kanavassa pureudutaan Suomen ev.lut. kirkon ja Unkarin sisarkirkon yhteiseen historiaan ja erityisesti nykypäivään. Mitä voisimme oppia toisiltamme ja miten löytäisimme uusia tapoja harjoittaa ystävyystoimintaa niin hiippakunnallisella kuin myös paikallisseurakuntatasolla? Tule tutustumaan piispa János Szemereihin ja kirkkoherra Csaba Baranyayhin, ystäviimme Unkarista.

6. Luterilaisuus ja karismaattisuus

Vetäjinä rovasti *Pirkko Tulokas* ja pastori *Erja Kalpio*

Aula, 3. krs. Armolahjat –menneisyyttä vai nykyisyyttä? Tarvitaanko karismaattisuutta ja armolahjoja? Armolahjojen siunaus ja ongelmallisuus.

7. Liperit leffoissa

Vetäjänä TT *Marko Marttila*

Kamarimusiikkisali Kuinka luterilaisia pappeja on kuvattu suomalaisissa elokuvissa vuosikymmenten varrella? Katsomme lyhyitä näytteitä eri aikakausia ja lajityyppejä edustavista elokuvista ja keskustelemme niiden esittämistä pappishahmoista. Miten realistisilta hahmot vaikuttavat ammattilaisen silmin?

8. Armoa muillekin

Vetäjinä pastorit *Minna Koistinen* ja *Leena Haakana*

Aula, 1. krs. Miten kohtaamme toisin uskovat Suomessa? Suomen toiseksi suurin uskontokunta: muslimit. Itä-Suomen toinen kotimainen: venäjä. Vieraanvaraisuuden kautta hengelliseen kotoutumiseen. Pappi = lähetystyöntekijä?

11.00–11.50 Kanavat (ks. edellä)

12.00 Lounas

13.00 Virsi 114:1-3

Seppo Häkkinen: Synodaalikokouksemme toisen kokousesitelmän pitää piispa Eero Huovinen. Hän toimi Helsingin hiippakunnan piispana lähes kaksikymmentä vuotta aina vuoteen 2010 saakka. Sitä ennen Eero Huovinen työskenteli Helsingin yliopiston teologisessa tiedekunnassa, viimeksi dogmatiikan professorina ja tiedekunnan dekaanina. Huovinen on laajan tutkimustyönsä ja kirjallisen tuotantonsa lisäksi erityisen ansioitunut ekumenian alalla niin omassa kirkossamme ja maassamme kuin kansainvälisten kirkkoliittojen eri tehtävissä. Näistä mainittakoon Kansainvälinen luterilais-katolinen dialogikomissio ja Suomalais-ruotsalainen luterilais-katolinen dialogikomissio. Olemme hyvin iloisia siitä, että Eero Huovinen on mukana kokouksessamme pohtimassa teemaa, miksi ekumenia etenee niin hitaasti.

Piispa emeritus Eero Huovinen:

Syyskuun alussa papinrouva Mikkelin hiippakunnasta kirjoitti Kotimaa-lehteen kolumnin (10.9.2016). Yliopiston almanakkatoimiston johtaja, dosentti Minna Saarelma-Paukkala arvosteli meidän suomalaisten asenteita: ”Yhteisestä leivästämmä riittää vain pieniä palasia kaikkein köyhimmille.”

Minna jatkoi: ”Kumppani on se, jonka kanssa jaan yhteisen leivän. Ehtoollisellakin me kristityt saamme nauttia yhdessä Elämän Leipää – paitsi jos kuulumme eri kirkkokuntiin... Edes rakkauden ateria ei ole aidosti yhteinen. Kumppanuus on vaikea laji, mutta sille ei ole vaihtoehtoa.”

Minna Saarelma antaa äänen monien pettymykselle. Kirkkojen välillä ei ole vielääkään päästy yhteiseen ehtoollispöytään. Ekumenia ja kumppanuus etenevät sietämättömän hitaasti.

Sodat, lakot ja riidat syntyvät nopeasti, rauhaan, sopuun ja sovintoon päästään hitaasti. Viisisataa vuotta sitten kuilu lännen kirkossa repesi nopeasti. Martti Lutherin teeseistä ei mennyt kuin kuukausia, kun merkit jakaantumisesta olivat ilmassa. Ykseys, joka oli kestänyt 1500 vuotta, rikkoontui sovittamattomalla tavalla muutamassa vuodessa.

Jotta voisimme ymmärtää toiveemme nopeammasta sovusta, on syytä muistaa, miten syvä ja pitkä kirkkojen ero on ollut. Kauaa ei Wittenbergin teeseistä kestänyt, kun paavista tuli Antikristus ja Lutherista kuolemaan tuomittu arkkihereetikko. Juututtiin vastakohtiin. Pysyttiin juoksuhaudoissa. Viholliskuvat syvenivät.

Me suomalaisetkin osasimme. Sakari Topeliuksen kertomus jesuiittaisä Hieronymuksesta on hyytävä. Paavin vallan edustaja saapuu Kajaanin linnaan houkuttelemaan vankina olevaa Johannes Messeniusta, jotta tämä kieltäisi Lutherin opin ja asiakirjoja väärentämällä palauttaisi Ruotsi-Suomen takaisin ainoan autuuttavan roomalaisen kirkon helmaan.

Keltakasvoinen, vehkeilevä jesuiitta herättää kylmiä väristyksiä. Katseessa on sama ilme kuin kalkkarokäärmeen silmissä, myrkkyy kohtaa ihmistä, joka asettuu hänen tielleen. Vääräuskoista uhkaa polttorovio ja ikuinen kirous. Luterilainen kiemurtelee jesuiitan edessä kuin kurja mato. Reformaation harhaoppiin kääntyneen tulevaisuus on karmea. Koirat repivät ruumiin kappaleiksi ja hornanhenget raastavat sielun palasiksi.

Topeliaaninen perintö löi pitkäksi aikaa leimansa niin suomalaisen rahvaan kuin oppineiden teologienkin käsityksiin katolisesta kirkosta. Arkkipiispa Gustaf Johanssonin mukaan katolinen usko ei ole kristillinen, vain ”ulkonaisten sääntöjen noudattamista ilman uskonnollista sisältöä”. Arkkipiispa Erkki Kailan mukaan ”katolinen maailmankatsomus on perustettu sokeaan auktoriteettiin”. Professori Antti J. Pietilän mukaan ”Rooman kirkko on lahkokirkko.” Eino Sormusen mielestä Vatikaani solmii yhteyksiä vain käännättämismielessä. Yrjö Alasen mukaan katolinen kirkko on omaksunut ”nautinnonhimoisen herruushengen”, kun se pitää itseään ainoana oikeana kirkkona. Paavi julistaa dogmeiksi sellaista, mitä täytyy pitää kristinuskon vastaisena. Käytännöllisen teologian professori Aarni Voipio oli sitä mieltä, että jokainen Suomeen saapuva roomalaiskatolinen pappi on ”huolellisesti valittu ja ankarasti koulutettu käännättäjä”.

Osmo Tiililä oli vivahteikkaampi, mutta Rooma oli hänenkin mielestään uhka. Katolinen kirkko oli 1950-luvulla voimistanut toimintaansa Suomessa. Oli perustettu katolinen työkeskus, Studium Catholicum, Helsingin Meilahteen nousi uusi Marian taivaaseen ottamisen muistolle omistettu kirkko, vuonna 1955 virkaan vihittiin ensimmäinen katolinen piispa sitten reformaation, nunnien englantilaisessa koulussa Marian palvonta tunkee katolista henkeä lasten sieluun. Rooman kirkossa oli Tiililän mielestä paljon hyviäkin puolia, mutta myös ”varsin kyseenalaista ainesta taikauskosta ulkokohtaisiin seremonioihin ja auktoriteettivallasta väkivaltakeinoihin asti”.

Mikkelin hiippakunnan piispa Martti Simojoki oli hänkin huolestunut katolisen kirkon kasvaneesta aktiivisuudesta, pyrkimyksestä lisätä kannatusta työväestön ja sivistyneistön keskuudessa. Simojoki oli kuitenkin ymmärtävämpi kuin Tiirilä: ”Katolinen kirkko on vertaansa vailla olevalla joustavuudella soveltanut Maria-kulttia vastaamaan aikamme väsyneiden, turvaa ja rauhaa kaipaavien ihmisten tarpeita.”

Epäluuloja ja jyrkkää arvostelua oli myös katolisella puolella. Vielä 1900-luvun alussa Luther kuvattiin synkin värein. Hän on patologinen tyyppi, opillisesti kartettava ja persoonallisuudeltaan epätasapainoinen henkilö. Heinrich Denifle väitti, että Luther oli keksinyt vanhurskauttamisoppinsa vain sen vuoksi, että saisi huolettomasti ja rajoituksitta elää hillitöntä elämää.

Vatikaanin asenne ekumeniaan oli kielteinen. Paavi Pius XI julisti kiertokirjeessään *Mortalium animos* (1928), että ekumeeninen liike on ”erittäin raskas erehdys”. Se tuo mukanaan vain ”turmiollisia petoksia”. Katolisen kirkon jäsenille ei ”ole sallittua tukea näitä yrittäjiä”.

Hiljaisia sovinnon signaaleja

Neljä ja puoli vuosisataa elettiin vastakkainasettelun aikaa. Sovun hiljaisia signaaleja alkoi kuulua 1900-luvun puolivälissä, toisen maailmansodan alla ja jälkeen. Keski-Euroopassa, varsinkin Saksassa ja Ranskassa, siis sodasta kärsineissä maissa, kohdattiin toisen kirkon jäseniä, tutustuttiin, kärsittiin yhdessä, kuunneltiin, rukoihtiin, luettiin Jumalan sanaa, autettiin hädässä olevia, Kristuksesta haluttiin todistaa yhdessä. Haluttiin ymmärtää toista osapuolta, alttiut arvioida itsekriittisesti omia ennakkoluuloja kasvoi, tutkimuksen ja syventymisen tietä alkoi hidas lähentyminen. Syntyi ekumeenisia järjestöjä, Kirkkojen maailmanneuvosto. Vaikka katolinen kirkko ei ollutkaan virallinen jäsen, sen edustajat osallistuivat erityisesti Faith and Order –työhön, siis siihen työhön, jossa pyrittiin ymmärtämään yhteisiä uskonnäkemyksiä ja niiden eroja.

Heräävä ekumenia Suomessa

Suomi oli kaukana pohjan perillä ja lastut lensivät tänne hitaasti. On kiinnostavaa kysyä, milloin ensimmäiset muutokset luterilaisen ja katolisen kirkon välillä alkoivat näkyä täällä. Arvelin pitkään, että ilmapiirin muutos olisi ajoittunut 1960-luvulle, Vatikaanin toisen kirkolliskokouksen jälkeiseen aikaan. Esimerkiksi teologian tohtori Antti Laineen tutkimuksista käy kuitenkin ilmi, että jo vuosikymmentä aiemmin tapahtui paljon sellaista, jolla oli suuri merkitys ekumeenisen asennoitumisen muutokselle.

Talvi ei ollut 1950-luvulla vielä kokonaan väistynyt, mutta merkkejä keväästä oli jo ilmassa. Heikkoja nämä signaalit vielä olivat, mutta silti toivoa herättäviä. Yhdessä nämä erilaiset signaalit antavat vihjeitä siitä, millä tavalla muutokset alkavat. Uskon, että ne voivat myös rohkaista meitä, kun harmittelemme ekumenian hidasta etenemistä. Aloitan alhaalta.

Tutustuminen toisiin ja kansainväliset vaikutteet

Vuonna 1952 Helsingissä pidettiin olympiakisat. Me stadin kundit näimme ensimmäisen kerran jamaikalaisia sprinttereitä ja brasilialaisia kolmiloikkaajia. Maailma avartui.

Myös ekumenian alkuun voi riittää, että näkee ja kohtaa toisenlaisia kristittyjä. Järvenpään seurakuntaopistolla alettiin 1950-luvulla järjestää kokoontumisia, jotta eri kirkkoihin kuuluvat kristityt voisivat oppia tuntemaan toisiaan ja ymmärtämään sitä, millä tavalla muut elivät uskoansa todeksi. Opiston johtaja Aarne Siirala kuului Sveitsissä olevan Bossey'n ekumeenisen instituutin johtokuntaan ja samassa paikassa oli työskennellyt myös suomalaisen ekumeenisen toiminnan grand lady Inga-Brita Castrén. Hän opasti ymmärtämään, että myös katoliseen kirkkoon kuului sellaisia, joille kristittyjen yhteys oli sydämen asia.

Tutustuminen toisiin opetti tunnistamaan toisten kirkkojen kuormia ja kärsimyksiä. Maailman luterilaisten kirkkojen keskinäinen solidaarisuus auttoi meitä suomalaisia selviämään sodan tuhoista. Opimme tiedostamaan, että emme ole erillinen saareke, vaan osa maailmanlaajaa kirkkoperhettä. Rakkaus ja auttaminen yhdistivät.

Niinkin maallinen toiminta kuin suomalaisten sotilaiden osallistuminen rauhanturvatyöhön raivasi tietä keskinäiselle ymmärtämiselle. Helmikuussa 1957 Suezilla toimineen suomalaiskomppanian palveluspaikaksi tuli ortodoksinen Pyhän Katariinan luostari Siinailla. Myös yhteydet anglikaaneihin olivat arkipäivää rauhanturvaajien työssä.

Suomalaiset lentoyhtiöt ja matkatoimistot ovat edistäneet ekumeniaa. Aero ja Karhumäen veljekset, jopa Keihäsmatkat, ovat vieneet suomalaisia maihin, joissa on nähty erilaisia tapoja elää kristillinen usko todeksi. Lomamatkoilla me olemme alttiimpia astumaan kirkon ovesta sisään kuin täällä kotimaassa. Turismi ja ekumenia ovat pikkuserkkuja.

Ekumenia voi siis alkaa kohtaamisesta, kasvojen näkemisestä.

Hengellinen ekumenia

Toisiin tutustumisessa ei ollut kysymys vain sosiaalisesta yhdessäolosta, vaan enemmästä ja syvemmästä yhteydestä, nimittäin yhteiseen uskoon perustavasta hengellisestä toiminnasta. Toisia kristittyjä ei vain nähty, vaan heidän kanssaan rukoiltiin yhdessä, luettiin samaa Raamattua ja laulettiin hengellisiä lauluja, joista monet olivat yhteisiä. Musiikissa ja yhteisessä rukouksessa on suuri voima. 1950-luvulla suomalaiset tulivat tietoisiksi ympäri maailmaa vietetystä kristittyjen yhteyden rukousviikosta. Rukousyhteys on näkyvän ykseyden edellytys. Jo vuodesta 1958 alkaen Suomessa on vietetty ekumeenista rukousviikkoa.

Hengellistä ekumeniaa edisti vaatimattomalla, mutta vaikuttavalla tavalla hollantilainen katolinen pappi, isä Robert de Caluwé, joka oli saapunut Suomeen jo vuonna 1940. Hän perusti Helsinkiin itäistä jumalanpalvelusjärjestystä noudattavan kappelin. Myöhemmin Espoon Myllyjärvellä jatkoi

Ekumeeninen keskus, josta tuli eri kirkkoihin kuuluvien ihmisten kohtaamispaikka. Isä Robert opetti ikonimaalausta ja antoi kasvot avoimelle ekumeeniselle asenteelle.

Taizé-yhteisö on klassinen esimerkki hengellisen ekumenian merkityksestä ja voimasta. Veli Roger perusti yhteisön jo vuonna 1940, siis sodan aikana. Hengellinen vastalääke riidoille. Milloin liikkeeseen tutustuttiin Suomessa, sitä en osaa heti sanoa. Anna-Maija Raittila oli joka tapauksessa ensimmäisiä viestintuojia. Nyt yhteisön laulut ja rukoukset vaikuttavat ruohonjuuritasolla vahvasti ja vastustamattomasti.

Lähetys ja kirkkojen ykseys

Jo 1800-luvun puolella maailmanlaajuinen lähetystyö ja kristittyjen ykseys ovat kulkeneet rinnakkain. Kun lähetyskentillä todistettiin Kristuksesta, sitä tehtiin oloissa, joissa toiset kristityt oli pakko ottaa vakavammin kuin omassa kotimaassa. Lähetysjärjestöjen ja ekumeenisten järjestöjen historiat kytkeytyvät toisiinsa.

Tietoisuus velvollisuudesta mennä kaikkeen maailmaan ohjasi ymmärtämään sitä, että kirkon olemukseen kuuluu sen yhteinen ja yleinen eli katolinen luonne. Suomalaisen ekumenian isä, professori Seppo A. Teinonen oli alun perin missiologian tutkija. Samaan aikaan kun hän 1950-luvulla valmisteli väitöskirjaansa lähetystieteestä, hän aktivoitui myös ekumeenisessa liikkeessä.

Yksi Teinosen varhaisia ekumeenisia ohjelmajulistuksia ilmestyi Teologian ylioppilaiden lehdessä Kyyhkysessä 1950-1960 –lukujen taitteessa. Lehdessä käydyn keskustelun vuoksi Teinonen halusi selventää ylioppilaille, mitä ekumeenisuus merkitsee. Sanaa käytetään hänen mukaansa tarkoittamaan ”kaikkea, mikä viittaa kirkon tehtävään viedä evankeliumi koko maailmalle”. Kirkon tehtävä ei rajoitu kansallisiin rajoihin, vaan ulottuu koko maailmaan. Kirkko ei vain ole, vaan se on liikkeellä. Lähetystehtävä ja yhteys edellyttävät toisiaan.

Valmius itsekriittisyyteen

Toisten kirkkojen jäseniin tutustuminen ei tuonut vain uutta tietoa muista, vaan ohjasi epäsuorasti myös koettelemaan omaa uskoa, omia kirkollisia käytäntöjä ja omia asenteita. Kriittisyyden välttämätön sisar on itsekritiikki. Jos arvostelet muita, miksi et koettelisi myös itseäsi.

Yksi itsekriittisyyteen kehottavia varhaisia ääniä oli settlementiliikkeen vahva mies Sigfrid Sirenus. Hän kirjoitti vuonna 1958 Vartija-lehteen artikkelin otsikolla ”Syvenevän ekumeenisuuden puolesta”. Suurin este ekumenian tiellä on juopa roomalaiskatolisen ja evankelisen kristikunnan välillä. Suomen luterilaisella kirkolla on aihetta vakavaan itsetutkisteluun ja parannuksen tekoon, sillä ekumeenisuus on täällä vasta alkuvaiheessaan. Samaan asenteeseen Sirenus kutsui myös katolilaisia. Professori Aila Lauha pitää Sireniusta Suomen luterilaisen kirkon ensimmäisenä ekumeenisena teologina.

Tiedon jakaminen erityisesti nuorille

Suuri merkitys oli myös sillä informaatiolla, jota kirkolliset lehdet ja Kirkon tiedotuspalvelu jakoivat. Kotimaa-lehdessä Seppo Teinonen julkaisi kerran kuussa ekumeenisen katsauksen kansainvälisiin ja ekumeenisiin tapahtumiin ja kysymyksiin. ”Myös meidän, Suomen kirkon jäsenten, tulisi kasvaa yhä tietoisemmin vastuuseen ihmisestä, lähimmäisestämme, asuu hän missä tahansa. Tämä edellyttää kuitenkin tietoja maailmanlaajasta kristikunnasta ja sen problematiikasta.”

Suomen yleiskirkollinen toimikunta, jonka pääsihteeriksi Teinonen oli ryhtynyt, alkoi tiedottaa Bossey'n ekumeenisessa instituutissa järjestettävistä kursseista. Informaatio suunnattiin erityisesti nuorille, koska heissä oli tulevaisuus. Inga-Brita Castrén sanoi Kirkon Nuorisolehdessä, että nuoriso on avainasemassa, kun ekumeenista toimintaa yritetään saada osaksi paikallisseurakuntien elämää. Yleiskirkolliseen toimikuntaan perustettiin Suomen Ekumeeninen Nuorisajaosto, joka oli pitkään toimikunnan aktiivisin yksikkö. Ekumeenisen tiedon jakaminen oli osa ekumeenista nuorisokasvatusta.

Teologinen tutkimus ja oppikeskustelut

Teinonen ja hänen esimiehensä Osmo Tiililä ovat esimerkkejä teologisen tutkimuksen merkityksestä kirkkojen lähentymiselle. Tiililällä oli vaikeuksia omassa kirkossaan, mutta ekumeenisesti hän oli aktiivinen ja oli jopa omaa pietististä kannattajajoukkoaan avoimempi esimerkiksi suhteessa katoliseen kirkkoon. Tiililä-tutkijat ovat pohdiskelleet paljon sitä, olisiko tämä luterilaisesta kirkosta ja pappisvirasta eronnut mies ollut valmis liittymään katoliseen kirkkoon. Joka tapauksessa Tiililä arvosti katolisen teologian harjoituksen korkealle, sen tarkkuuden ja rehellisyyden vuoksi.

Jo 1950-luvulla Teinonen ja Tiililä perustivat Helsingin yliopistoon Uskonto- ja lähetystieteen laitoksen ja sen yhteyteen ekumeenisen arkiston. Teinonen oli luultavasti hankkeen alullepanija, mutta laitoksen esimieheksi hän taivutti Tiililän. Molempien mielestä teologisen tutkimuksen tulisi seurata ekumeenista liikettä riippumatta siitä, mitä mieltä itse kukin siitä on. Tutkimus vähentää ennakkoluuloja, auttaa ymmärtämään erimielisyyksiä ja mahdollistaa yhteisen pohjan löytymistä. Ekumenia ei ole vain elämyksiä, vaan se edellyttää myös ajattelua.

Jo ennen Vatikaanin toista kirkolliskokousta Helsingin yliopistolla laskettiin perusta sille ekumeeniselle tutkimukselle, joka myöhemmin on osoittautunut kansainvälisestikin tasokkaaksi. Suomalaisten roolia kuvasi myöhemmin tunnettu ekumeenikko Günther Gassmann sanoessaan, että meidän kirkollamme on luterilaisessa perhekuorossa vahvan basson rooli.

Ilman vakavaa teologista tutkimusta yhteytemme esimerkiksi ortodoksisiin kirkkoihin eivät olisi niin hyvät kuin nyt ovat. Myös kansainvälisiin oppikeskusteluihin katolisen kirkon kanssa on suomalainen Luther-tutkimus vaikuttanut myönteisesti.

Hidas, mutta vaikuttava alku

Vaikka ekumeniassa tekee mieli päästä maalin mielummin nopeammin kuin hitaammin, tämä laji ei kuitenkaan ole pikajuoksua eikä kiihdytysajoa. Vanhassa viisaudessa on vara: ota askeleita, jotka voit saavuttaa. Älä väheksy pienten alkujen päivää.

Puoli vuosisataa sitten kehitys lähti liikkeelle hitaasti. Nyt kun 50-60 vuoden kuluttua katsomme taaksepäin, monet 1950-luvun heikoista signaaleista saattavat tuntua vähäisiltä ja pieniltä, jopa itsestään selviltä. On oikeastaan hämmästyttävää, miten arkisia ja tavallisia nuo tekijät 1950-luvulla olivat. Huomaammeko näiden pienten ja hiljaisten signaalien voiman? Ne ja niiden seuraukset alkoivat vähitellen muuttaa ilmapiiriä ja koko ekumeenista asennoitumista.

Olisiko niin, että nuo vanhat reseptit ja rohdot saattavat myös tänään olla hyödyllisiä ja hedelmällisiä? Kertauksen vuoksi: Mitkä tekijät siis auttoivat pääsemään pois vastakkainasettelun ja pysähtyneisyyden ilmapiiristä? Mitä näistä itse kukin meistä arvostaa eniten?

Tutustuminen toisiin ja kansainväliset vaikutteet

Hengellinen ekumenia

Lähetys ja kirkkojen ykseys

Valmius itsekriittisyyteen

Tiedon jakaminen erityisesti nuorille

Teologinen tutkimus ja oppikeskustelut

Uskon, että nämä ekumenian varhaiset askeleet voivat myös meidän aikanamme edistää ja vauhdittaa ekumeenista lähentymistä. Vaikka signaalit ovat tuttuja ja pieniä, niiden vaikutusvoima voi olla suuri. Miksi me papit emme siis olisi innokkaita tutustumaan toisiin? Miksi emme syventyisi yhteisen uskomme harjoittamisessa? Miksi emme ymmärtäisi, että todistus Kristuksesta yhdistää meitä? Miksi emme koettelisi itseämme? Miksi emme kertoisi myönteisistä kokemuksista myös muille? Miksi emme luottaisi nuoriin ja heidän rohkeuteensa? Miksi emme ajattelisi enemmän ja syventyisi uskomme peruskysymyksiin?

Vatikaanin toinen konsiili avaa portteja

Miten ekumenia edistyi 1950-luvun hiljaisten signaalien jälkeen?

Seuraava vuosikymmen merkitsi jo isoa askelta eteenpäin kohti kirkkojen ykseyttä. Varsinkin Vatikaanin toinen kirkolliskokous (1962-1965) oli radikaali ekumeeninen käännekohta. Kun paavi Johannes XXIII kutsui konsiilin koolle 1959, monilla tahoilla oli aluksi epävarmuutta siitä, mihin Rooman kirkko tähtää. Seppo Teinonenkin esitti kriittisiä kysymyksiä.

Martti Simojoki sanoi jo konsiilin alla, että katolisessa kirkossa on havaittavissa tietty ”ilmapiirin vaihdos”. Tämä muutos on hänen mielestään syytä ottaa todesta myös luterilaisella puolella. Mikkelistä Helsinkiin siirtyneen Simojoen mukaan luterilainen tunnustususkollisuus ja ekumeeninen ajattelu eivät ole toistensa vastakohtia. Luterilaisuus ei ole raja-aitoja rakentava, vaan yhteyttä

rakentava tunnustuskunta. Vuonna 1962 kahden hiippakunnan pappeinkokouksessa synodaalikirjan aihe olikin ekumeeninen.

Varsinainen läpimurto koettiin vuonna 1964, kun konsiili julkaisi ekumeenisen dekreetin otsikolla Unitatis redintegratio, Ykseyden palauttaminen. Heti sen alussa sanotaan, että konsiilin yksi tärkeimmistä tehtävistä on edistää kristittyjen välisen ykseyden palauttamista. Kirkkojen jakautuneisuus on ristiriidassa Kristuksen tahdon kanssa, se on maailmalle pahennukseksi ja se vahingoittaa evankeliumin julistamista kaikille luoduille.

Katolinen kirkko puhui nyt samasta kaipuusta, mistä Minna Saarelmakin. Dekreetti sanoi, että itse Jumala on alkanut vuodattaa jakautuneiden kristittyjen keskuuteen katumuksen henkeä ja yhä voimakkaampaa yhteyden kaipuuta. Syyllisiä jakautumiseen ovat olleet molempien osapuolten edustajat. Muiden kirkkojen jäseniä kutsutaan ”erossa oleviksi veljiksi” ja heitä halutaan kohdella ”veljellisellä arvonannolla ja rakkaudella”. ”Ne jotka uskovat Kristukseen ja ovat saaneet pätevän kasteen, ovat näet tietyllä tavalla yhteydessä katoliseen Kirkkoon, vaikkakaan tämä yhteys ei ole täydellistä.”

Konsiili myöntää, että kirkkojen välillä on edelleen ”lukuisia erimielisyyksiä”, joista aiheutuu ”täyden yhteyden tielle monia ja usein varsin vakavia esteitä”. Silti katolinen kirkko uskoo nyt, että ekumeeniseen liikkeeseen kuuluu kastettuja ja uskosta vanhurskautettuja kristittyjä, jotka ovat liitetyt Kristuksen ruumiiseen. Siksi heillä on ”täysi oikeus kantaa kristityn kunnianimeä”, ja sen vuoksi katolinen kirkko tunnustaa heidät ”veljiksi Herrassa”.

Konsiili pitää kyllä edelleen kiinni siitä, että Kristuksen kirkko tulee täydesti todeksi nimenomaan katolisessa kirkossa ja että armonvälineiden runsaus voidaan saavuttaa vain katolisen kirkon kautta. Samalla se kuitenkin tunnustaa, että Pyhän Hengen lahjoja voi esiintyä myös katolisen kirkon näkyvien rajojen ulkopuolella. Tällaisia pelastuksen näkyviä elementtejä ovat muun muassa ”kirjoitettu Jumalan sana, armon elämä, usko, toivo ja rakkaus”.

”Erossa olevien veljiemme keskuudessa suoritetaan myös lukuisia kristilliseen uskuntoon kuuluvia pyhiä toimituksia. Ne pystyvät epäilemättä todella synnyttämään armon elämää, aina eri tavoin riippuen kunkin kirkon tai yhteisön luonteesta, ja niitä on pidettävä välineinä, jotka avaavat pääsyn pelastuksen yhteyteen.”

Yhtäältä Vatikaanin toinen kirkolliskokous avasi siis ovet ekumenialle ja tunnusti toisten kirkkojen hengellisen perusluonteen. Toisaalta se piti kiinni siitä, että Kristuksen kirkko on ja todellistuu täydesti katolisessa kirkossa. Myöhemmin, esimerkiksi vuonna 2000 Dominus Iesus -asiakirjassa tämä näkemys ilmaistiin sanomalla, että katolinen kirkko on ”sanan varsinaisessa mielessä” kirkko. Sen sijaan esimerkiksi luterilaiset kirkot ovat ”kirkollisia yhteisöjä”.

Tästä käsite-erottelusta ovat varsinkin Saksassa monet evankelisen kirkon edustajat loukkaantuneet. Mekö emme muka olisi sanan aidossa mielessä kirkkoja. Olen yrittänyt panna saksalaisille protestanteille jäitä hattuun. Minulla ei ole vaikeuksia sanoa katolisen kirkon ekumeniakardinaalille, että minun mielestäni katolinen kirkko ei ole sanan varsinaisessa mielessä kirkko, nimittäin sellainen, jonka me luterilaiset ymmärrämme kirkoksi. Jos meillä luterilaisilla on liian vähän kirkkoa, niin joskus katolisella kirkolla saattaa olla vähän liikaa kirkkoa.

Yhteinen julistus vanhurskauttamisesta

Konsiilin jälkeinen aika aina vuosituhaten taitteeseen asti oli ekumeenisen innostuksen aikaa, kevään aikaa, kesän ja näkyvän ykseyden odotuksen aikaa. Katolisen ja luterilaisen kirkon välillä aloitettiin konsiilin jälkeen teologinen dialogiprosessi, joka 50 vuoden aikana on onnistunut purkamaan vanhoja vastakkainasetteluja.

Luterilaiselta kannalta näiden oppikeskustelujen tärkein hedelmä ja merkittävin askel tiellä kohti syvempää ykseyttä oli ja on vuonna 1999 allekirjoitettu Yhteinen julistus vanhurskauttamisopista. Juuri tätä oppia koskevat erimielisyydet olivat 500 vuotta sitten syynä lännen kirkon jakautumiseen ja molemminpuolisiin oppituomioihin.

Nyt kirkot voivat kuitenkin yhdessä sanoa, että ne ovat yksimielisiä vanhurskauttamisopin perustotuksissa. ”Meidän yhteinen uskomme on, että vanhurskauttaminen on kolmiyhteisen Jumalan työ. Isä lähetti Poikansa maailmaan pelastamaan syntisiä. Kristuksen ihmiseksi tulo, kuolema ja ylösnousemus ovat vanhurskauttamisen perusta ja edellytys. Näin vanhurskauttaminen merkitsee, että Kristus itse on meidän vanhurskaudemme, josta me tulemme osallisiksi Isän tahdon mukaan Pyhässä Hengessä.”

Vaikka perusasiassa ollaan yksimielisiä, eroja kuitenkin jää. Avoimia kysymyksiä ovat mm. oppi kirkosta, virasta ja sakramenteista. Juuri nämä kysymykset ovat katoliselle kirkolle kynnyksikysymyksiä, kun tavoitellaan ehtoollisyhteyttä. Meille luterilaisille yksimielisyys vanhurskauttamisopissa avaa tien myös alttarin sakramenttiin, mutta katolinen kirkko edellyttää nykyistä suurempaa yksimielisyyttä kirkosta ja sen virasta.

Yhdessä ehtoolliselle?

Viimeisen 50 vuoden aikana ehtoollisyhteyden mahdollisuus on ollut keskeinen aihe luterilais-katolisissa oppikeskusteluissa. Molempia kirkkoja yhdistää vahva yhteinen näkemys Kristuksen todellisesta läsnäolosta ehtoollisen leivässä ja viinissä. Vanha kysymys ns. transsubstantiaatio-opista eli ehtoollisaineiden muuttumisesta on enemmän filosofinen ja akateeminen kysymys kuin liturgisesti kirkkoja erottava asia. Ehtoollisen uhriluonteesta molemmat kirkot opettavat nykyään pääpiirteittäin samalla tavalla. Kristuksen uhri Golgatalla on ainut ja riittävä sovintouhri. Ehtoollista vietettäessä tämä kertakaikkinen uhri tulee läsnäolevaksi meidän keskellemme. Mitään uutta uhria pappi ei toimita.

Perusyksimielisyys alttarin sakramentin luonteesta on ohjannut kirkkoja kysymään, mikä enää estää yhteisen osallistumisen eukaristiaan. Vuonna 1972, siis vain seitsemän vuotta konsiilin jälkeen, dialogikomissio julkaisi ns. Maltan asiakirjan, jossa katoliset ja luterilaiset toteavat ehtoollisyhteydestä varsin rohkeasti:

”Suosittelemme, että kirkkojen johtoelimet jo nyt mahdollistaisivat sen, että ehtoollisyhteys voisi toteutua määrättyissä erityistilanteissa. Tämä olisi ennakoiva merkki siitä ykseydestä, jota kohti me kuljemme. Kirkon virkaa koskevat opilliset ongelmat estävät toistaiseksi sen, että voisimme sopia

täydestä ja molemminpuolisesta ehtoollisyhteydestä. Eukaristinen yhteys ei kuitenkaan saa olla riippuvainen yksinomaan kirkollisen viran täydestä tunnustamisesta.”

Aina ei kirkkojen välisissä keskusteluissa ole oltu yhtä rohkeita. Ekumeniassakin tahtoo joskus käydä niin, että välillä mennään eteenpäin, välillä taas otetaan taka-askeleita. Toisinaan katolisessa kirkossa voimistuvat äänet, jotka jarruttavat ekumeniaa, toisinaan taas protestanttiset kirkot haluavat kohottaa omaa profiiliaan ja ottaa etäisyyttä katoliseen kirkkoon. Ehtoollisyhteyden toteuttaminen ei ole käytännössä ollut helppoa. Paljon on puhuttu siitä, onko ehtoollinen merkki jo saavutetusta ykseydestä vai voiko se olla myös väline ja merkki tiellä kohti täyttä ykseyttä.

Vanhurskauttaminen kirkon elämässä

Yhteisen vanhurskauttamisjulistuksen jälkeen Suomessa ja Ruotsissa heräsi halu syventää yksimielisyyttä. Kysyttiin, mitä vanhurskauttaminen merkitsee kirkon elämässä. Vuonna 2010 julkaistiin yhteinen teologinen asiakirja ”Vanhurskauttaminen kirkon elämässä. Ruotsin ja Suomen luterilaiskatolisen dialogiryhmän raportti” (löytyy netistä).

Raportti uskoo, että näissä kahdessa maassa katolisella ja luterilaisilla kirkoilla on enemmän yhteistä kuin kenties muualla maailmassa. Sakramenteilla on kirkoissamme syvä hengellinen merkitys, liturgisessa elämässä on paljon yhteisiä piirteitä ja kirkon historiallista jatkuvuutta arvostetaan. Piispan virkaa pidetään kirkolle tärkeänä hengellisenä paimen- ja palveluvirkana.

Kirkkojen keskinäinen sukulaisuus mahdollisti sen, että raportti esitti myös ehtoollisyhteydestä rohkeampia ehdotuksia kuin mitä esimerkiksi Keski-Euroopassa olisi mahdollista. Raportti muistuttaa, että jo nyt katolinen kirkko sallii ja jopa suosittelee luterilaisten osallistumista katolisen messun ehtoolliselle tietyissä erityistapauksissa. Katolisen hiippakunnan piispa voi antaa tähän luvan.

Raportti viittaa siihen, että katolisen kirkkolain mukaan sielujen pelastuksen laki on korkein laki (*suprema lex salus animarum*) silloin, kun ihminen on ”vakavassa hädässä” (*in gravis necessitatis*). Tämä ohje tunnustaa siis sen, että kirkollista järjestystä tärkeämpääkin on ihmisen hengellinen autuus. Periaate tulee lähelle luterilaista vanhurskauttamisoppia. (Olen joskus sanonut katolisille kollegoille, että minä ainakin olen jatkuvasti vakavassa sielunhädässä.)

Ruotsalais-suomalainen raportti suositteleeekin Maltan asiakirjan hengessä, että katolisen kirkon erityissäännöksiä sovellettaisiin aiempaa laajemmin kirkkojemme elämässä. Vastaavan kaltaisia suosituksia kuuluu yhä useammin eri puolilta maailmaa. Ihmisten hengellinen kaipuu kasvaa.

Ehtoollisyhteyttä tulee tavoitella ja rukoilla. Askeleet sitä kohti on tehtävä yhdessä. Uskon, että nyt kun reformaation merkkivuosi on alkamassa, me kaikki voimme tykönämme kysyä, millaisia signaaleja voimme antaa, jotta pääsisimme yhdessä eteenpäin.

Vastakkainasettelusta yhteyteen

Luterilais-katolinen ykseyskomissio julkaisi pari vuotta sitten teologisen asiakirjan ”From Conflict to Communion”, joka on käännetty lukuisille kielille, myös suomeksi nimellä ”Vastakkainasettelusta yhteyteen”. Siinä kysytään, miten voimme viettää yhdessä reformaation muistoa. (Asiakirja löytyy netistä.)

Asiakirjan esipuhe kertoo, miten pitkälle kirkot ovat viimeisten vuosikymmenten aikana päässeet. Yhdessä voimme iloita reformaation ydinsanomasta, evankeliumista Jeesuksessa Kristuksessa. Yhdessä myös suremme kirkon jakaantumista ja sitä, että se on ollut esteenä yhteiselle todistukselle. Esipuheessa lainataan paavi Johannes XXIII:n ajatusta: ”Asiat, jotka yhdistävät meitä, ovat suurempia kuin ne, jotka meitä erottavat.”

Ekumeenisia toimintaohjeita

Asiakirja on teologinen selvitys siitä, mitä Martti Luther alun perin tavoitteli, mikä johti kirkkojen jakaantumiseen, miten katolinen kirkko on halunnut uudistua ja miten kirkot ovat viimeisen puolen vuosisadan ajan yhdessä työskennelleet ykseyden hyväksi.

Lopuksi esitetään viisi ekumeenista toimintaohjetta, joita me kaikki voimme ruohonjuuritasolla toteuttaa. Linaan niistä ensimmäistä ja viidettä:

”Katolilaisten ja luterilaisten tulisi aina aloittaa ykseyden eikä jakaantumisen näkökulmasta, jotta he vahvistaisivat sitä, mikä on yhteistä, vaikka erot olisivatkin helpommin nähtävissä ja koettavissa.”

”Katolilaisten ja luterilaisten tulee todistaa yhdessä Jumalan armosta julistamalla evankeliumia ja palvelemalla maailmaa.”

Uskon, että omaksumalla tällaisia asenteita ja tavoitteita pääsemme myös lähemmäs sitä alttarin yhteyttä, jota Minna Saarelma-Paukkala ja me monet hänen kanssaan kaipaamme.

Piispa Huovisen esityksen diat *liitteenä*.

Seppo Häkkinen: Kiitos esitelmästä, nyt on mahdollisuus keskusteluun, kysymyksiin, kommentteihin.

Matti Wirilander: Mikä on ortodoksisen kirkon asema ekumeenisessa keskustelussa?

Eero Huovinen: Luterilainen kirkko on katolisesta kirkosta eronnut omaksi kirkkokunnakseen. Yhteinen historia on olemassa tältä osin. Voimme tarkastella eri kirkkokuntien yhteyksiä eri kannalta, esim. helluntailaisten suhde luterilaisuuteen. Ilmapiiri on muuttunut näidenkin välillä monessa suhteessa.

Sammeli Juntunen: On tärkeää, että opillisesti neuvotellaan, mutta käytännön ruohonjuuritasolla ekumeenisuus on toinen juttu. Olisiko mahdollista muodostaa kokeiluluonteinen ehtoollisyhteys? Luterilainen kirkko katsoo toisten kirkkojen kasteen päteväksi, myös vapaakirkollisten. Voisimmeko kokeilla yhteyttä sellaisten vapaakirkollisten ja helluntailaisten kanssa, jotka myöntävät reaali-presenssin?

Seppo Häkkinen: Piispainkokouksen esityslistalla lokakuussa on listalla ehtoollisvieraanvaraisuuden laajentaminen, kirkkojärjestykseen esitetään muutosta, että piispainkokouksella olisi toimivalta antaa tarkempia ohjeita. Tästä on tulossa kirkolliskokoukselle esitys.

Eero Huovinen: Edistyminen vanhurskauttamisopin ymmärtämisessä on ihan erityisen tärkeä ekumenian kannalta.

Seppo Väisänen: Kristittyjen yhteys ja ystävyys on mutkaton asia Lausannen Allianssissa. Kansainvälisten konferenssien jälkeen on yhteinen ehtoollisen vietto. Miten näette tämän? Näin toimii evankelikaalinen kristikunta.

Eero Huovinen: 1970-luvulla järjestettiin yhteiskristillisiä evankelioimistapahtumia. Herätyskristilliset piirit eivät hyväksyneet ortodokseja ja katolilaisia samaan pöytään. Alliansseissakin on joitakin uskon kriteerejä, esim. usko Isään, Poikaan ja Pyhään Henkeen. Ei olla unitaareja. Ehtoollisyhteydessä kysytään kuitenkin uskon sisältöä.

Seppo Häkkinen: Evankelikaalisella puolella korostettiin aiemmin uskon ulottuvuutta, ekumeenisen liikkeen toisella puolella rakkauden ulottuvuutta. Molemmat ovat viime vuosina lähentyneet toisiaan.

Jaakko Laasio: Vieraanvaraisuus, toisen kohtaaminen tasavertaisena.

Matti Perälä: Suomalaisten kynnys. Miten löytyisi yhteys kirkkokokemuksen ja kotiseurakunnan välillä, ettemme mieltäisi niitä erillisiksi? Se on yksi signaali matkalla kohti yhteyttä. Kokemus on olemassa ja se on laajempi, kirkkoa ja uskoa löydetään. Miten saisimme tätä kokemusta omiin seurakuntiimme?

Antti Vanhanen: Kerron ruohonjuuritason esimerkin Tansaniasta. Takavuosina katolilaiset polttivat luterilaisten kirkkojen rakennustarpeet kahdesti. Vatikaanin toisen konsiilin jälkeen luterilaiset saivat rakentaa kirkkonsa rauhassa. Vieläkin Tansaniassa on katolisia piispoja, jotka suhtautuvat nurinkurisesti yhteistyöhön luterilaisten kanssa.

Timo Lankinen: Aamulla olimme kirkossa ja siellä lausuttiin muistosanat edesmenneistä virkaveljistä. Yhden kohdalla sain lämpimän ajatuksen liittyen ekumeniaan. Emerituspiispa Kalevi Toiviainen rakasti ekumeniaan sisälle puhumalla kauniisti kaikista kristityistä. Lähetystyössä kohtaamme kaikenlaisia kristittyjä. Tekemällä yhdessä toteutamme rakkauden kaksoiskäskyä. Opilliset kuviot laahaavat vähän myöhässä.

Kirsi Hämäläinen: Olisi kiva, jos kapitulissa huomioitaisiin kansainvälistä kokemusta haluavat nuoret. Mikkelin hiippakunnasta lähtee tosi vähän nuoria kansainvälisiin konferensseihin.

Seppo Häkkinen: Olkaa papit myös itse aktiivisia. Meillä ei ole välttämättä tietoa halukkaista lähtijöistä, kun näitä kapitulissa pohdimme.

Esa Uusi-Kerttula: Aloitin v. 1982 teologian opinnot ja istuin silloin Eero Huovisen luennoilla. Sain siellä oivalluksen, että olen luterilainen ja ylpeä siitä identiteetistä. Meitä on kyllä maailmassa vähän suhteessa katolilaisiin ja ortodokseihin. Olemmeko sen vuoksi hereettinen kirkko? Onko luterilainen kirkko Suomen suurin lahko? Jos minua ei olisi kasvatettu luterilaisuuteen olisinko luterilainen?

Sakari Kiiskinen: Mitä tarvitaan, että luterilaiset kirkot hyväksyisivät viisi muuta katolisen kirkon sakramenttia?

Eero Huovinen: Sakramenttien lukumäärä ei ole kiinnostava kysymys. Augsburgin tunnustuksen puolustuksessa on kohta, jossa pohditaan sakramenttien tunnusmerkkejä. Sakramentteihin liittyvät Kristuksen käsky ja materia. Ripissä on synninpäästön sana, onko se materia kuten vesi? Pappisvihkimys on sakramentti. siihen liittyvät elementit ovat käsky saarnata, käten päällepano ja siunaus. Ovatko ne materiaa? Avioliiton solmiminen ei ole Kristuksen käsky, mutta se on Jumalan käsky. Merkki on aviopuolisoiden lupaus ja siunaus. Ei ole mahdotonta, että näitä voitaisi kutsua sakramentin kaltaisiksi asioiksi. Tärkeää on asioiden tuleminen konkreettiseksi kirkon elämässä. Sisällön kautta, ei lukumäärän.

Miia Kähärä: Lapsi voi osallistua ehtoolliselle, kun hän ymmärtää osallistuvansa Kristuksen aterialle. Mikä on ikäraja?

Eero Huovinen: Tämä on kasvatuskysymys, ei ikäkysymys. Perheen merkitys on tärkeä tässä.

Martti Kola: Olen ollut viisi vuotta naimisissa ortodoksin kanssa. Olen ollut monissa ortodoksisissa palveluksissa. Siellä lapset saavat ensimmäisinä ehtoollisen. Meillä on molemmissa kirkoissa lapsikaste, jossa annetaan Jumalan armo. Olen saanut luterilaisena pappina ortodoksisen avioliittoon vihkimisen. Yhteinen ehtoollisen vietto on luontevaa. Sielunhätä ratkaisee osallistumisen toisen kirkkokunnan ehtoolliselle.

Petri Tikka: Meidän on syytä muistaa Jeesuksen rukous: että koko maailma pelastuisi.

15.00 Piispan päätössanat ja yhteisvalokuvan ottaminen

”Nykyään piispoilla on halutessaan mahdollisuus soittaa, heittää Instagramissa joku kiva kuva, viestitellä Facebookissa, lähettää sähköpostia tai käydä tapaamassa pappeja. Ymmärrän, että synodaalikokoukset ovat joskus olleet merkittäviä. Nyt ne ovat mielestäni kulttuurihistoriallinen jäännös.” Näin totesi kirkolliskokousedustaja Sami Ojala viime syksynä (Kotimaa24 11.9.2015). Synodaalikokousten tarpeellisuus herätti vilkasta keskustelua ja ehdotuksia niistä luopumisesta. ”Kokoukset ovat ’tuulahdus menneestä maailmasta’, kuten toinen kirkolliskokousedustaja Pekka Niiranen arvioi (Kotimaa24 11.9.2015).

Oma tuomiokapitulimme on kirkkolain kodifiointilausunnossaan korostanut synodaalikokousten merkitystä: ”Viime aikoina on keskusteltu pakollisista synodaalikokouksista luopumisesta. Säännös on hyvä nykyisellään. Mikäli sitä muutetaan, niin ’--- vähintään joka kuudes vuosi ---’ tulisi muuttaa muotoon ’--- tarvittaessa ---’. Synodaalikokouksilla on erittäin vanha perinne ja ne puoltavat edelleen paikkaansa papiston kollegiaalisuuden ja pappisidentiteetin vahvistajina.” Aika näyttää, katkeako kirkossamme 1300-luvulta alkanut synodaalikokousten traditio tähän kokoukseen vai vieläkö kokoukset jatkuvat.

Olemme joka tapauksessa tässä Mikkelin hiippakunnan synodaalikokouksessa liittyneet pitkään historialliseen jatkumoon. Kokousteemamme on liittynyt tulevaan reformaation 500-

vuotismerkkivuoteen. Ensimmäinen reformaation jälkeinen kirkkolaki oli Ruotsissa Laurentius Petrin *Then Svenska Kyrkeordningen*. Tämän vuoden 1571 kirkkojärjestyksen mukaan piispan tuli synodaalokokouksessa kehottaa papistoa uutteraan Jumalan sanan tutkimiseen, yksimielisyyteen opissa ja ahkeruuteen virkatoimissaan sekä käyttäytymään hyvien tapojen mukaisesti. Nämä kehotukset ovat yhä ajankohtaisia myös meille nykyajan papistolle.

Maaailma, kirkko ja papisto ovat viidensadan vuoden aikana paljon muuttuneet. Silti synodaalokokoukset kantavat mukanaan myös paljon arvokasta traditiota, josta kannattaa pitää kiinni. Toivon, että myös tämänkertainen kokouksemme olisi vahvistanut pappisidentiteettiä ja palvellut papiston keskinäistä kollegiaalisuutta sekä itse kunkin meidän sitoutumistamme tähän hiippakuntaan ja kirkkoon. Toivon myös, että kokous olisi antanut meille rohkaisua sekä uusia ajatuksia ja eväitä työhömme, erityisesti siihen, mitä reformaatio merkitsee nykyajassa ja miten se voi innostaa meitä pappeina viranhoidossamme.

Hiippakunnan papiston kokoava kokous ei synnyt ilman etukäteisvalmistelua. Tahdon kiittää synodaalokokouksen valmistusvaliokuntaa kokouksen hyvästä suunnittelusta. Kiitos kaikille ohjelmavastuussa olleille, eilisen viikkomessun toteuttajille, synodaalikirjan esitelleille pastori Leena Paintolalle ja teologian tohtori Juha Tanskalle, kokousesitelmät pitäneille professori Martti Nissiselle ja piispa Eero Huoviselle. Kiitos eilisen illanvieton järjestelyistä vastanneille. Kiitos pastori Lassi Suihkoselle ja lääninrovasti Simo-Pekka Rantalalle aamurukouksesta ja muistosanoista. Huomaan edesmenneiden virkaveljiemme ja –sisartemme muistamisen tulevan itselleni joka kerta yhä koskettavammaksi. Joukossa on aina vain enemmän tuttuja nimiä. Papiston kollegiaalisuuden osoitus on se, että emme heitä unohda. Kiitos aamupäivän kanavien vetäjille. Kiitos kokouksen emännälle pastori Tiina-Mari Mälliselle ja isännälle pastori Petteri Kilpeläiselle. Kiitos kokouksen sihteerille notaari Leena Silvonon-Jokiselle sekä kokouksen tiedotuksesta ja lukemattomista käytännön asioista vastanneelle hiippakuntasihteerille Merja Vuorikarille, kuten kaikille muillekin kokouksen järjestelyihin osallistuneille. Kiitos myös Mikkelin tuomiokirkkoseurakunnalle.

Tässä yhteydessä haluan kiittää hiippakunnan papiston puolesta hiippakuntadekaani Ouri Mattilaa pitkästä palveluksesta Mikkelin hiippakunnassa hiippakuntasihteerinä, pääsihteerinä ja hiippakuntadekaanina yhteensä 28 vuoden ajan. Lähtöjuhlia vietetään varsinaisesti huomenna, mutta papiston puolesta: kiitos, Ouri!

Hyvät sisaret ja veljet. Vanhin kirjahyllyssäni oleva kirja on vuoden 1686 karoliininen kirkkolaki, joka on painettu 1761. Sen 25 luvussa annetaan yksityiskohtaisia määräyksiä synodaalokokouksen kulusta. Luvun viimeinen pykälä, § 10 käsittelee kokouksen päätöstä. Se kuuluu näin: När alt sådant är förrättad, gifwer Biskopen them hem-lås, befallandes them i Guds beskydd; Och så flutes med en Psalm, en tjenlig Bön, och sist Herrens Wälsignelse. Kun siis kaikki asiat on käsitelty, antaa piispa luvan lähteä kotimatalle Jumalan varjeluksessa. Sitä ennen lauletaan virsi, pidetään rukous ja Herran siunaus. Tätä mukaillen päätämme tämän Mikkelin hiippakunnan synodaalokokouksen.

Rukoilemme reformaattorimme Mikael Agricolan sanoin:

Kaikkivaltias Herra, laupias Jumala, taivaallinen Isä, joka tahdot, että jokainen on uskollinen kutsumuksessaan. Me rukoilemme armoasi: Lähetä Pyhä Henkesi sydämiimme, että osaisimme oikein ajatella, kuunnella, nähdä ja työskennellä. Anna meidän neuvonpitomme, viranhoitomme, työmme ja kaikkien tekojemme onnistua. Suo kaiken kääntyä sinun pyhän nimesi kiitokseksi,

meidän hyödyksemme ja lähimmäisten parhaaksi. Sinun rakkaan Poikasi Jeesuksen Kristuksen, meidän Herramme kautta. Aamen.

Herran siunaus

Virsi 332

Ohjeet yhteisvalokuvauksesta ja kutsu kahville

Piispan tarjoamat kahvit

LIITTEET:

Osallistujalista

Piispa Seppo Häkkisen avauspuheen diat

Professori Martti Nissisen esityksen diat

Piispa emeritus Eero Huovien esityksen diat